

Realizace multikulturních principů v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie

Bakalářská práce

Studijní program:

B7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Pedagogika volného času

Autor práce:

Peter Speranza

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Simona Kíryková, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Zadání bakalářské práce

Realizace multikulturních principů v České republice a ve vybraných zemích Evropské unie

Jméno a příjmení: **Peter Speranza**
Osobní číslo: P17000145
Studijní program: B7505 Vychovatelství
Studijní obor: Pedagogika volného času
Zadávací katedra: Katedra pedagogiky a psychologie
Akademický rok: 2020/2021

Zásady pro vypracování:

Pozornost bude zaměřena na multikulturní model naplňovaný ve školní i mimoškolní praxi v České republice a na porovnání s praxí v jiných evropských zemích (Itálie, Francie, Německo). Cílem není hodnotit jednotlivé přístupy, ale poukázat na různé iniciativy přispívající k úspěšnému řešení současné multikulturní situace v různých zemích.

Zdroje: odborná literatura, informace poskytované multikulturními organizacemi, vlastní pedagogická zkušenost s dětmi/žáky v multikulturní realitě, konzultace s vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu* 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2

Hasanaj, S. *Immigrazione e diversita. Un modello dinamico e differenziato per un Europa multiculturale* 1. vyd. Pescara: Franco Angeli, 2019. ISBN 8891788724

Gozzi, G. *Democrazia e diritti nelle società multiculturali: verso una 'democrazia costituzionale multiculturale'* (online) Università di Bologna, 2009. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/307686051_Democrazia_e_diritti_nelle_societa_multiculturali_verso_una_c

Cílková, E.: Borešová, P. *Náměty pro multikulturní výchovu* 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-890-6

Průcha, J. *Multikulturní výchova* 1. vyd. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Simona Kiryková, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

30. listopadu 2020

Předpokládaný termín odevzdání: 18. prosince 2021

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

13. července 2022

Peter Speranza

TAKHLE MĚ VIDÍTE VY

**TOHLE JSEM
DOOPRAVDY JÁ**

Pro mého otce a jeho ideál spravedlnosti
za co bojoval celý svůj život.
Dokud já budu žít, on bude žít ve mě.
Otec, přítel, soudruh.

*"Kdyby bůh chtěl, abychom byli všichni stejní,
netvořil by nás rozmanitě."*

Korán

*"Jsme jedno srdce, jedna duše.
bez bariér, víš, bez hranic
a bez národnosti ...
...jsme jako duha ze všech barev"*

Villa Ada posse

Anotace

Základním cílem mé práce je představit hlavní problémy, se kterými se musí učitel nebo vychovatel potýkat v multikulturním kontextu, tedy když jedná se skupinou dětí nebo dospívajících různých národností a vzniká potřeba nabídnout všem stejně kvalitní aktivity.

Pokusím se definovat a popsat základní aspekty **multikulturalismu**, **interkulturalismu** a **monokulturalismu**. Popíšu také sociální aspekty související s multikulturalismem, jako je **globalizace** a internacionalismus. Pomocí teorií vědců jako Charles Taylor, Tariq Modood a Will Kymlicka, představují rozvoj hlavních multikulturních paradigmatů. Zejména Modood je britský pákistánský profesor sociologie, politiky a veřejné politiky na univerzitě v Bristol. Modood je zakladatelem Centra pro studium etniky a občanství a jednou z předních autorit pro **etnické menšiny** v Británii. Mezi jeho výzkumné zájmy patří rasismus, rasová rovnost a multikulturalismus.

Četl jsem některé jeho publikace na internetu a mezi různými autory vzbudil ve mně největší zájem právě on. Dalším cílem je nabídnout obecný přehled **multikulturních modelů** přijatých v různých zemích světa (anglické, francouzské, kanadské, české a jiné země), jejich silné strany a jejich limity i z pohledu mladých migrantů a porovnání těch modelů s alternativním modelem zvaný **interkulturní paradigma**.

Bude krátká analýza předsudků, důležitosti **objektivní informace** a příležitosti, jak děti čerpají informace o okolním světě, a nakonec rozhovor s vedoucí multikulturní mateřské školy v Liberci, **program multikulturních aktivit** pro děti, který jsem sám tvořil, a vyprávění mých osobních zkušeností s multikulturalismem.

S ohledem na své zkušenosti a osobní zájmy jsem si zvolil téma multikulturalismu, protože mi je blízké, myslím, že rozumím nějaké dynamice chování mladých migrantů nebo dětí migrantů a rád bych své zkušenosti využil ke zkrácení vzdálenost mezi různými kulturami díky vzájemnému poznání a respektu.

Klíčová slova: multikulturalismu, interkulturalismu, monokulturalismu, globalizace, etnické menšiny, multikulturní modely, interkulturní paradigma, objektivní informace, program multikulturních aktivit

Annotation

The basic goal of my work is to present the main problems that a teacher or educator has to deal with in a multicultural context, i.e. when dealing with a group of children or teenagers of different nationalities and there is a need to offer everyone the same quality activities.

I will try to define and describe the basic aspects of **multiculturalism**, **interculturalism** and **monoculturalism**. I will also describe social aspects related to multiculturalism such as **globalization** and internationalism. Using the theories of experts as Charles Taylor, Tariq Modood, and Will Kymlicka, I present the development of main multicultural paradigms. Notably, Modood is a British Pakistani Professor of Sociology, Politics and Public Policy at the University of Bristol. Modood is the founder of the Center for the Study of Ethnicity and Citizenship and one of the leading authorities on **ethnic minorities** in Britain. His research interests include racism, racial equality and multiculturalism. I read some of his publications on the Internet, and among the various authors, he was the one that aroused my interest the most. Another goal is to offer a general overview of **multicultural models** adopted in different countries of the world (English, French, Canadian, Czech and other countries), their strengths and their limits, also from the point of view of young migrants, and a comparison of those models with an alternative model called **intercultural paradigm**. There will be a short analysis of prejudices, the importance of **objective information** and opportunities for children to draw information about the world around them, and finally an interview with the head of a multicultural kindergarten in Liberec, a **project of multicultural activities** for children that I created myself, and a narration of my personal experiences with multiculturalism. Due to my experience and personal interests, I chose the topic of multiculturalism, because it is close to me, I think I understand some dynamics of the behavior of young migrants or children of migrants, and I would like to use my experience to shorten the distance between different cultures through mutual knowledge and respect.

Key words: multiculturalism, interculturalism, monoculturalism, globalization, ethnic minorities, multicultural models, intercultural paradigm, objective information, program of multicultural activities

Obsah

Úvod	6
1. Kultura a multikulturalismus	9
1.1: Co znamená multikulturalismus?.....	10
1.2: Multikulturalismus v deskriptivním smyslu.....	11
1.3: Multikulturalismus v normativním smyslu.....	12
1.4: Interkulturalismus.....	16
1.5: kritiky Multikulturalismu.....	17
2. Multikulturalismus ve světě	18
2.1: Globalizace.....	19
2.2: Internacionalismus.....	19
2.3: Multikulturní model.....	21
2.4: Anglický model.....	21
2.5: Francouzský model.....	24
2.6: Kanadský model.....	26
2.7: Americký model.....	27
2.8: Libanonský model.....	28
2.9: Multikulturalismus v České republice.....	29
3. Objektivita medií	33
3.1: Cizinci znásilňují naše ženy.....	35
3.2: „My“ jsme ti hodní.....	35
3.3: Číňané jedí psy.....	37
3.4: Ty černé huby.....	37
3.5: Islámská invaze.....	38
4. Volnočasový program „Světové hry“	40
Závěr	43
Seznam literatury a použitých zdrojů	46
Příloha: Rozhovor s učitelkou	48

Úvod

Rozhodl jsem se zpracovat téma multikulturalismu, protože je to aspekt společnosti a kultury, se kterým jsem se často setkával a vždy mě zajímal. Jsem člověk italské národnosti a v Itálii má historie setkávání a slučování různých národů a kultur dávno a hluboké kořeny. Příběh těchto setkání je příběhem mého národa a mé vlastní identity, jako jednotlivce i jako člena společnosti. Jako jedinec jsem i já sám výsledkem multikulturalismu: můj otec byl jugoslávského původu, moje matka je Sicilanka, obě rodiny emigrovaly do severní Itálie, kde jsem se narodil a žil. To je dobrý příklad toho, jak jsou multikulturalismus a národnost velmi fluidní a variabilní koncepty. Nyní, když jsem dospělý, si uvědomuji, že nějaké věci, o kterých budu psát, a některé problémy, kterým musí děti migrantů čelit, jsem v dětství zažil i já sám.

Můj otec ani moje babička o Jugoslávii často nemluvili a byli dokonale integrováni do italské společnosti. Ale už jako dítě jsem si uvědomil, že někdy měli způsob myšlení a chování „jiný“ než sousedé nebo rodiče mých přátel. Navíc, i když moje babička nebyla věřící, bylo jasné, že vyrůstala v pravoslavném prostředí a vzhledem k tomu, že Itálie je převážně katolická země, občas docházelo k nedorozuměním (například neslavila Vánoce a já jako dítě nedokázal pochopit, proč všichni oslavují Vánoce, jedině ona ne).

Co se týče mé matky, podstata jejího původu je odlišná, ale i tak s tím souvisí. Trvalo by příliš dlouho vysvětlit, že Itálie jako politický, jazykový a kulturní celek existuje pouze 150 let, a že je to tedy země, v níž měl každý region svou vlastní historii a vývoj a kde jsou regionální kulturní rozdíly stále hluboké a často nesmiřitelné.

Stačí říci, že Sicílie je ostrov (ostrovy mají moře jako přirozenou hranici a obyvatelé ostrovů mají často tendenci rozvíjet kulturní a jazykové modely odlišné od obyvatel kontinentu, jsou také instinktivně konzervativní) a i když je součástí Italské republiky, jde o region se zvláštním statutem, což znamená, že má svůj parlament, má autonomní legislativní a správní systém (v souladu s národním systémem) a další specifika¹.

To vše se odrazilo v životě té části rodiny, která emigrovala na sever, tedy do Janova (moje matka a její bratři, dědeček a babička plus různí strýcové, tety, bratrance a sestřenice, celkem dvanáct lidí). Jak to často dělají migranti z celého světa, rozhodli se migrovat všichni do stejného města, žít blízko sebe, nadále mluvit svým jazykem (moje teta se například nikdy nenaučila italsky) a předat svým dětem (mně a mým bratrancům) jejich tradice.

Skutečnost, že žili v cizí zemi, vedla k rozvoji větší rodinné soudržnosti, než kdyby zůstali na Sicílii, a myslím, že je to přirozený instinkt. Když jsem byl dítě, často se sešla celá rodina a pokaždé jsem měl pocit, že opouštím každodenní život a vcházím do odděleného světa, s jinými pravidly, jinými zvyky a jinými druhy vztahů mezi lidmi.

Byl jsem dítě integrované ve městě, kde jsem se narodil, ale vyrůstal jsem s pocitem, že nepatřím k místu, kde žiji, cítil jsem, že mé kořeny jsou jinde. Nikdy jsem tuto rozmanitost nepociťoval jako problém, spíše jako důvod hrdosti.

I když se nemohu srovnávat s dětmi, jejichž rodiny emigrují z Afriky nebo Asie, myslím, že jsem nějak schopen pochopit, jak se cítí. Po přečtení publikací pro realizaci této bakalářské práce jsem si všiml, že kulturní, rodinné a sociální dynamiky mého dětství jsou podobné těm, které zažívají děti migrantů.

Kromě toho jsem byl vychován k toleranci a zvědavosti na věci, které neznám. Na mé základní škole byly „černé“ děti a děti ze severní Afriky (Egypt a Maroko), vůči kterým často italské děti měly negativní přístup nebo se jich bály. Mě naopak zaujala jejich rozmanitost a spřátelil jsem se s nimi. Jednou, když mi bylo sedm, jsme hráli fotbal, Egyptan Ibrahim upadl a poškrábal si koleno: když jsem viděl, že barva jeho krve je stejná jako moje, byl jsem přesvědčen, že mezi námi opravdu nejsou žádné rozdíly.

Zvědavost, kterou mi rodiče předali, mě motivovala hodně cestovat, nikdy jako obyčejný turista, ale spíše touhou poznávat. Byl jsem v Maroku, Libanonu, Íránu, Arménii, Thajsku, Kambodži, Laosu, Novém Zélandu a v některých evropských zemích. Každá cesta byla obohacením, protože naštěstí jsem se vždycky spřátelil s místními lidmi, kteří mě přivítali ve svém domě jako člena rodiny: tímto

¹ pro více informací doporučuji web <https://www.dirittoconsenso.it/2020/12/18/statuto-speciale-regione-siciliana/>

způsobem jsem z těch národů neznal jenom část připravenou k ukazování turistům, ale i jejich nejintimnější a nejautentičtější duši.

Tyto mé osobní zkušenosti mě motivovaly k prohloubení znalostí o multikulturalismu.

Když se jedná o multikulturalismus, tak se nevyhnutelně setkáme s pojmy jako národnost a její totalitní posun, nacionalismus, netolerance a její opak, solidarita, stereotypy a předsudky a jejich příslušné protijedy aneb objektivní informace.

Definovat, co je multikulturní společnost, není snadné.

Je to realita, kterou máme každý den před očima a ve které území původu jako prvek identifikace a kolektivní sounáležitosti ztrácí svůj význam ve prospěch heterogennější společnosti, v níž etnické, kulturní a náboženské menšiny ožívují společnost, která se stane více kulturami, tedy společností, kterou můžeme nazvat multikulturní.

Je to něco podobného tomu, co Zigmund Baumann nazval likvidní společnost².

Jedná se o transformaci společnosti i v multináboženském a multietnickém smyslu, ve které se kulturní a etnická rozmanitost zvyšuje takovým způsobem, který v posledních stoletích neměl obdoby tohoto rozsahu.

Analyzovat možnosti, které společnost má, aby se zaměřila k multikulturnímu řešení, znamená analyzovat míru mentální pružnosti a přijímání rozdílů té společnosti, jakožto i analyzovat její opak, stupeň rigidnosti a filtrování informací, které jsou základem nacionalistického autoritářství.

Studium multikulturalismu v podstatě spočívá ve studiu vztahu, který má daná populace s cizími prvky, a opatření, které statní instituce přijímají pro prospěch či neprospěch integrace cizinců do své vlastní společnosti.

Avšak dokumentováním a shromažďováním myšlenek pro tuto práci jsem si uvědomil, že abych mohl plně hovořit o multikulturalismu, je nejprve nutné definovat pojem cizinec. Definovat tedy cizince nejen ze sociálního a právního hlediska, ale spíše se zaměřit na *vnímání* cizince a na to, co znamená integrovat, aniž by došlo ke střetu s prvky a lidmi z jiných kultur.

V českém jazyce slovo cizinec má svůj původ ve slově cizí, tedy neznámý, v angličtině se říká „foreigner“, což doslova znamená „který pochází ze vnějšku“, zatímco v italštině, ačkoli nemá etymologickou příbuznost, slovo „straniero“ (cizinec) má zajímavou podobnost s přídavným jménem „strano“ (divný).

Takže si představíme cizí věc nebo cizince jako něco neznámého, protože přichází ze vnějšku, a proto je považováno za podivné.

Z tohoto hlediska lze říci, že multi nebo monokulturalismus jsou výsledkem schopnosti lidí čelit neznámému, tudíž ztenčit hranici vymezení mezi „námi“ a „nimi“.

Neznámo vždy vzbudilo u člověka dvě protichůdné emoce, zvědavost nebo strach, což se často projevuje v agresivitě. V případě přijetí či nepřijetí kulturních rozdílů se tato agresivita vyjadřuje v nacionalismu, xenofobii a rasismu.

Chci objasnit, že pochopení důvodů tohoto strachu z neznáma v žádném případě neposkytuje ospravedlnění ani polehčující okolnosti.

Genetické rozdíly mezi lidmi jsou tak zanedbatelné (jedná se o 0,5% celého genetického dědictví a často tyto rozdíly, jako je krevní skupina nebo imunita vůči určitým chorobám, nejsou pouhým okem viditelné³), že rozlišení lidstva v rasách je naprosto směšné.

Přesto od svého zjevení na Zemi se člověk jako společenské zvíře nejprve setkal v skupinách lovců-sběračů, pak vývojem sociálních struktur v kmenech, klanech, národech atd., až do současných národních států⁴.

Můžeme tedy říci, že skupinová identita, rozdíl mezi „námi“ a „nimi“, vždy existovala, určitým způsobem je součástí lidské povahy a je také přítomna v homogenních kulturních skupinách (například politické nebo náboženské orientace, různé organizace v rámci jednoho národu až po

2 Bauman Z., *Modernita liquida*

3 Cavalli-Sforza L. L., *Geni, Popoli e lingue*.

4 Harris M., *Cannibali e re, le origini delle culture*,

rozdělení mezi fanoušky sportu).

Lidský společenský a filozofický vývoj nám však umožnil vybavit se normami a kódy (především morálními a etickými) s cílem, pokud to nepřekonat, alespoň zkrátit vzdálenost mezi „námi“ a „nimi“.

Tento vývoj se nazývá multikulturalismus, ale můžeme ho také nazvat internacionalismem nebo objektivní informací.

To jsou tři koncepty, které se vzájemně doplňují a na sobě závisují.

Neexistuje jeden bez druhého a všichni jsou nezbytní pro svobodnou a rovnostářskou společnost.

1. Kultura a multikulturalismus

O kultuře

Pojem multikulturalismus se skládá ze dvou částí: multi a kultura. Význam multi je jednoduchý: znamená více. Naopak je význam slova kultura složitější a je nutné tomu věnovat více pozornosti, abychom lépe pochopili podstatu problému. Ve skutečnosti, pokud multikulturalismus obsahuje veškerou dynamiku přijímání rozmanitosti a integrace cizích prvků do společnosti, ve které všichni žijeme, pak je zajímavé pochopit, co je kultura. Mladí lidé nových generací žijí v dynamické, neustále se měnící společnosti, ve které musí vytvářet nová paradigmatata a čelit novým problémům, kterým předchozí generace čelit nemusely a pro které nemají pozitivní návody, které by jim předávaly.

Ponechme stranou fakt, že kultura je pojmem, který se nedá snadno vymezit a který byl v dějinách evropského myšlení pochopen v desítkách definic. Z pedagogického hlediska mě nezajímá uvažovat o kultuře ve smyslu cílevědomého pěstování a rozvíjení pozitivních a univerzálních hodnot krásy, moudrosti a dobra (jsou přece zajímavé filozofické aspekty, ale mimo kontext), ale o kultuře jako celkovém způsobu života, který je charakteristický pro určitou skupinu lidí.

V rámci tohoto širšího antropologického pojetí vymezím kulturu jako „systém sdílených, společensky předávaných vzorců chování, myšlení a vnímání.“⁵ Tato definice je jen jednou z mnoha možných a ve svém základním vyznění se neliší od jiných antropologických definic.

Podívejme se však, co obnáší a zahrnuje, protože toto vymezení bude mít zcela zásadní vliv na téma multikulturalismu.

To, že kultura je systémem, znamená, že je určitým integrovaným celkem, ve kterém jsou všechny dílčí části (jednotlivé kulturní prvky) propojeny nejrůznějšími zjevnými, ale i zpětnými vazbami. Z toho vyplývá, že změna sebemenšího detailu se odrazí na úrovni celku a že kulturní změny a inovace nikdy nezůstávají jen v oblasti svého prvotního dosahu (například v oblasti materiální, komunikační, sociální, náboženské, politické atd.), ale mají tendence se dříve či později projevit i ve sférách, které nesouvisí s původním podnětem. Právě z toho důvodu se kultura často (na první pohled až iracionálně) brání změně i v dílčích oblastech života. Na druhou stranou, pokud nějaká změna nastane, má často podobu dominového efektu: každá inovace mívá v posledku podstatně širší a hlubší dosah, než se zpočátku zdálo mít.

Ze systémového charakteru kultury dále také plyne, že kultura nikdy nezůstává statická, ale setrvale se nachází v procesu vnitřních změn a vývoje, pro který se v antropologii vžil pojem rekonfigurace (řekneme nově uspořádání). Kultura je tedy určitým uspořádáním jednotlivých kulturních prvků do určitého vzoru, přičemž tato konfigurace se neustále a setrvale přestavuje a přeuspořádává.

To, že kultura je systémem vzorců, znamená, že kultura není a nemůže být založená na momentálních, nově objevovaných podnětech a aktivitách, nýbrž na zavedených, ustálených

⁵ Bauman, P. *Kritické a tvořivé myšlení: není to málo?* str. 7

postupech. Jednotlivé kulturní prvky a jejich uspořádání je tedy dědictvím předávaným z generace na generaci: každá generace k těmto zkušenostem a zavedeným postupům něco nového přidá, ovšem poměr toho, co si v kultuře osvojujeme, vůči tomu, co si musíme sami vytvořit, objevit či ověřit, je vždy mnohonásobně vyšší ve prospěch prvního. Ve výsledku má kultura značný sklon k tradici, setrvačnosti a konzervatismu a setrvalý proces nově uspořádání každé kultury málokdy bývá náhlým přechodem od starého ke zcela novému – většinou jde o přebudovávání nebo rekonstruování původního.

To, že tyto vzorce jsou sdílené, znamená, že kulturu nevytváří individuální a jedinečné podněty, ale vždy jenom to, co je nějakým způsobem kolektivní, tedy společné určitému okruhu lidí. Pokud jedinec něco objeví nebo vymyslí, součástí se to stává, teprve pokud tato inovace je přijata, začlení se do systémového celku dané kultury a stane se společnou (kolektivní) znalostí předávanou v určitém vzdělávacím procesu. Kultura je tedy společným vlastnictvím, což má na invenci, inovaci a kreativitu dvojí, vzájemně se doplňující vliv. Jednak to, že se jakýkoliv nový podnět musí osvědčit a musí být přijat širší skupinou vrstevníků nebo potomků, zákonitě znamená určité zpomalení – už jen pro to, že je tvor sociální, člověka poněkud brzdí v jeho originalitě, rozletu a individuálních možnostech. Na druhou stranou právě tato kolektivita umožňuje šíření nového kulturního prvku, jeho prověřování a zdokonalování, a to jak v rámci skupiny vrstevníků, tak z generace na generaci. To, že kultura je společensky předávaná, znamená, že je naučená, osvojená, získaná v procesu enkulturace, není tedy v žádném případě vrozená nebo děděná a nemá genetický podklad. To samozřejmě neznamená, že by lidská bytost byla jakási „tabula rasa“ – jen to znamená, že ty vzorce chování, myšlení a vnímání, se kterými se jako jedinci rodíme, nespádají do toho, čemu říkáme kultura. Teprve variabilita kultury, tedy rozmanitost naučených způsobů života, je něčím specificky lidským a u žádného jiného živočišného druhu nemá obdoby. Jinak řečeno, všichni náležíme k jednomu živočišnému druhu a rodíme se s podobnými dispozicemi, ale přitom vedeme zcela odlišné způsoby života. Lišíme se tedy v tom, jak tyto vrozené dispozice využíváme a rozvíjíme. Pro to je důležité konstatovat, že jednou ze zcela základních lidských dispozic, bez kterých by kultura nebyla možná, je schopnost obstat tváří v tvář novým podnětům, zároveň je kultura nemyslitelná bez dispozice učení a napodobování, tedy osvojování a získávání něčeho už dříve vytvořeného a zavedeného.

Myslím, že to, co jsem psal, je něco důležitého, protože, jak jsem napsal na začátku, kultura není vrozený faktor, ale výsledkem tradic a předání informací o tom, jak čelit novým podnětům. Tyto nové podněty v případě multikulturalismu jsou cizí prvky (jak lidé tak myšlení), zatímco rasismus a xenofobie jsou reakcemi na strach ze změny a novinky, pro které kultura neposkytovala adekvátní zdroj. Ale pokud kultura není vrozená, ale se skládá ze sdílených a naučených vzorců chování, myšlení a vnímání, pak větší či menší přijímání jazykové a kulturní rozmanitosti je něco, co lze proměnit kulturou, a to je právě cílem multikulturní výchovy.

1.1 Co znamená multikulturalismus?

Myslím si, že můžeme definovat multikulturní situace jako určitou koexistenci ve stejném území několika sociálních skupin s různými hodnotami, praktikami, vírou, právními normami, strukturami sociálními vztahy.

Je zřejmé, že všechny společnosti, i ty nejhomogennější, nejsou monolitické a také mají různé úrovně vnitřního pluralismu. Multikulturní jsou však ty společnosti, u nichž je rozmanitost patrná kvůli jazykovým, náboženským a etnicko-národním významným rozdílům.

Tento termín tedy označuje politický, právní a etický model pluralistických společností, který zajišťuje uznávání, ochranu a ocenění různých sociálních skupin, jejich kulturní identity a jejich účasti na politickém životě.

Multikulturalismus poznává princip uznání rovnocenné důstojnosti vůči kulturním projevům skupin žijících společně v demokratické společnosti, legitimizace požadavků menšin a tvoření nové koncepce společnosti, jejich sociálních mechanismů a politické integrace, ale poznává také role a hodnoty jednotlivce.

Integrací nemám na mysli to, co si někteří nacionalisté myslí, tj. homologace sociokulturní menšiny

k dominantní kultuře (například „pokud s námi chcete pracovat, nemůžete být zahalená“), ale mám spíše na mysli kolektivní schopnost identifikovat společné dohody a pravidla, která umožňují mírové soužití, právní a regulační systém přijatelný pro všechny, legitimní a rovnostářský systém distribuce a přerozdělování bohatství.

Slovník českého jazyka definuje multikulturalismus jako „situaci, kdy různé kultury existují v rámci jednoho státu, a to tak, že není usilováno o sjednocení těchto kultur do jedné kultury, ale naopak je podporováno jejich paralelní zachování či samostatný vývoj. Všechny kultury jsou považovány za rovnoprávné a stejně hodnotné, hodnoty uznávané lidmi jedné kultury nemají prioritu nad hodnotami lidí jiné kultury.“⁶

Tato definice, i když je ve své podstatě vhodná, je vágní a náchylná k nedorozuměním a nuancím v závislosti na historickém, ekonomickém a kulturním kontextu, ve kterém se jedná střet mezi různými kulturami.

Abychom se lépe orientovali, je nutné rozlišovat různá použití tohoto slova, protože podle kontextu může mít různé významy.

V tom nám pomáhá italský sociolog Andrea Semprini, který zdůrazňuje tři významy.

První význam odkazuje k samotnému fenoménu míšení a někdy obtížného soužití různých skupin.

Druhý odkazuje přímo na konflikty, které mohou nastat v multikulturním kontextu.

Třetí označuje multikulturalismus jako synonymum pro ideologické postavení a militantní aktivitu těch, kdo bojují za multikulturní společnost.

První dva významy pojmu multikulturalismus mají deskriptivní charakter, zatímco třetí má normativní charakter.

1.2 Multikulturalismus v deskriptivním smyslu

Multikulturalismus v deskriptivním smyslu se používá k označení situace těch společností, ve kterých koexistence různých kultur nevede k asimilaci dominantní kulturou nebo k fúzi do nového typu kultury, ale spíše se projevuje udržováním oddělených komunitních identit.

Je třeba poznamenat, že mnoho států má ve skutečnosti mnohonárodnostní strukturu a to ve smyslu, že historický proces jejich vzniku zahrnoval skupiny s odlišnými jazyky a kulturami. To je případ švýcarských kantonů nebo Belgie, kde národ je rozdělený na valonskou a vlámskou populaci, a kde se multikulturní soužití dařilo, ale také případ ze Severního Irsku nebo španělského Baskicka, kde se totéž říci nedá.

Historicky je Belgie rozdělena na dvě velké komunity: vlámské a francouzsky mluvící. Až do 50. let dvě jazykové komunity vytvořily napětí, které ovlivnilo například i oblast školy. Později obě komunity dosáhly dohody o ukončení těchto konfliktů. Reforma z roku 1981 umožnila přesun institucionální odpovědnosti ze státu na dvě jazykové reality a jmenování ministra školství pro každou komunitu.

V dnešní době se proto ve Vlámku vyučuje vlámsčina a ve Valonsku francouzština. Vyučovanými jazyky jsou tedy nizozemština nebo francouzština v závislosti na výběru rodičů a pro francouzsky mluvící menšinu je také poskytována řada podpor.

Hlavním jazykem je nizozemština. Pokud je však mateřským jazykem dítěte francouzština a rodiče bydlí ve vlámském městě, může dítě bez problémů navštěvovat francouzsky mluvící zařízení.

Podle výzkumu belgického ministerstva školství belgické děti obvykle nevnímají jazykový rozdíl jako příčinu konfliktu.

Domnívám se však, že belgický model funguje, protože obě komunity mají prastarý vztah, obě jsou Evropany a sdílejí stejné náboženství. Vztah mezi komunitami z různých kontinentů není tak jednoduchý.

Migrační toky jsou jednoznačně dalším faktorem, který vede k situacím multikulturalismu: různé cizí komunity usazené na území státu s sebou přinášejí různé kultury, zvyky a tradice a tvoří tak kulturní menšiny.

6 <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Kulturní dimenze hraje zásadní roli ve formování společnosti a úzce souvisí s jinou dimenzí – tedy etnickou dimenzí. Rozdíl mezi multikulturalismem a multietnicitou je velmi jemný. Můžeme říci, že multietnická společnost je vždy multikulturní, zatímco multikulturní společnost nemusí být multietnická.

Abych tento rozdíl objasnil, mohu odkázat na výše uvedené příklady: Belgická společnost je multikulturní, protože je multietnická (valonské etnikum mluví francouzsky, zatímco vlámské etnikum mluví holandsky) na rozdíl od irské společnosti, pokud vezmeme v úvahu ostrov jako takový, která je multikulturní (Irové z Irska jsou katolíci, ti z Ulsteru jsou protestanti), ale není multietnická (všichni Irové patří k jedné etnické skupině).

Etnická identita je komplexní problém a je první překážkou, se kterou se střetává každý multikulturní model. Multikulturní společnost se ve skutečnosti nevyznačuje pouze přítomností různých kultur a vědomím jejich specifčnosti, ale také způsobem, jakým k sobě tyto kultury navazují, aby se vzájemně respektovaly a byly rovnoměrně chráněné státními orgány.

Takto jsem definoval základní princip multikulturalismu - vzájemné uznávání.

Aby každý multietnický nebo multikulturní model fungoval, vyžaduje to, aby si členové společnosti uvědomili existenci různých etnických a kulturních skupin a jejich uznání na kulturní, politické a právní úrovni.

Z tohoto důvodu je podle mého názoru multikulturalismus pozitivním impulsem pro politickou debatu v každém státu a zdůrazňuje problematiku individuálních a kolektivních práv.

1.3 Multikulturalismus v normativním smyslu

Jak jsem napsal výše, multikulturalismus v normativním smyslu označuje multikulturalismus jako synonymum ideologického postavení a militantní aktivity těch, kteří bojují za multikulturní společnost.

Tato vize multikulturalismu zahrnuje mnoho témat a mnoho oblastí, ale na co se zaměřují, je multikulturalismus chápán jako forma politického uvědomění proti diskriminaci, vyloučení z občanských práv, porušování individuálních a kolektivních práv.

V tomto smyslu lze multikulturalismus považovat za „komplex výzev vůči inkluzivní kapacitě politiky, vůči liberálnímu univerzalistickému postoji – který směřuje k emancipaci prostřednictvím pouhé formální rovnosti – proti němuž se staví podstatná sounáležitost, která má název kultura, ale někdy i etnikum“⁷.

Jako všechny „ismy“, také multikulturalismus vede do oblasti politických možností, definuje doktrínu, která se na ideologické úrovni prezentuje jako projekt a navrhuje uznání občanství a začlenění kulturních a náboženských menšin do společnosti.

V tomto smyslu jde o ideologický koncept, který směřuje nejen k uznání v oblasti práva, ale také jako projekt nového pojetí společnosti, již ne homogenní, ale diferencované a multikulturní. Někteří odborníci rozdělili hlavní multikulturalistické postoje v některé z obecnějších modelů.

Zejména italský docent morální filozofie Botturi uvádí pět základních modelů, které představují hlavní teoretické postoje multikulturalismu.

Prvním modelem jsou pozice, které vyjadřují čistou multikulturalistickou tezi, v níž se uznává právo na existenci různých tradic, které koexistují v multikulturní situaci. Tento model postrádá univerzalistické kritérium a, jak autor poznamenává, „vyjadřuje relativistickou vizi kulturních identit, která není vhodná pro výměnu faktického soužití v sociální a politické soužití, které vyžaduje formu transkulturní komunikace.“⁸

Tento model byl uskutečněn v Holandsku a Anglii, kde se objevila jeho omezení: konflikty mezi komunitami, sebe segregace soudržnějších skupin a marginalizace menších skupin.

Druhý model lze nazvat „integrační“ a považuje kulturní identity za asimilovatelné, ve smyslu, že

7 Galli C., *Multiculturalismo. Ideologie e sfide*, str. 5

8 Botturi F., *Riconoscimento e cultura. Per un modello delle soggettività interculturali*.

postupem času slabší kulturní menšiny by se měly integrovat do silnějších skupin, konkrétně ve většině přistěhovalecké země. Integrační model neupřednostňuje udržování a obranu rozdílů, ale spíše monokulturalistické řešení.

Aplikace tohoto modelu najdeme ve francouzském případě.

Třetí model je merkantilistický výklad multikulturalismu, ve kterém multikulturní pluralita je chápána jako ekonomický univerzalizmus.

V tomto modelu kultury dochází ke kontaktu a abstraktní a dílčím aspektům obchodu a finance se stávají ústředními.

Naproti tomu stojí model „sekulární univerzality“, jehož tendencí je neutralizovat veřejný význam různých kultur.

Vezmeme si například opět Francii, kde ve veřejných místech (úřady, školy atd.) muslimka nemůže nosit hidjab, ale na druhé straně křesťan nemůže odhalit krucifix.

Pátý model se nazývá „interkulturalistický“ a zdůrazňuje možnost integrace individuálních práv a právní uznání kolektivních identit. Interkulturalistické postoje dobře vyjadřuje kanadský filozof Taylor, který rozvíjí filozofické myšlení podporující neokomunitární multikulturalismus, který je schopný ospravedlnit politické intervence zaměřené na institucionální uznání menšinových kulturních skupin.

Základy zrodu interkulturalistických teorií jsou úzce spjaty se selháním ideologického modelu *melting pot*, který byl po léta základem sociálního a kulturního rozvoje amerického národu.

Tento model byl kritizován za to, že nebyl schopný zaručit etnické menšiny a respektovat kulturní identitu amerických komunit, zejména afroamerických a asijsko-amerických.

Krise modelu „melting pot“ vedla ke zpochybnění teorií založených na liberálním nacionalismu, které měly tendenci neutralizovat individuální a etnické rozdíly – a obecně neutralizovat vše, co se prezentuje jako odlišné od národní jednoty.

Vzhledem k omezením tohoto modelu vyvstala potřeba postavit se proti němu návrhem zaměřeným na politiku uznávání kulturních a etnických rozdílů, nikoli na jejich pohlcování a rušení.

Podle Taylora je nutné překonat paradigmatu klasického liberalismu a navrhnout politickou intervenci směřující k institucionálnímu uznání menšinových kulturních skupin. V důsledku tohoto může rozvoj multikulturní politiky vycházet pouze z předpokladu, že všechny kultury mají stejnou hodnotu.

Proto je pro Taylora nezbytný dialog, který vede ke vzájemnému poznání, dialog umožněný ne etnocentrickou otevřeností společnosti.

Taylor je filozof, který ale neteoretizuje žádný filozofický maximalismus. Dobře si uvědomuje, že každý multikulturní model je ovlivněn – pozitivně či negativně – faktory vlastními člověku, jako je skutečnost, že někdy žádosti o uznání diskriminovaných komunit směřují spíše k ochraně jejich zvláštností než k sociální rovnosti, neboť příliv migrantů v posledních desetiletích změnil sociální složení národa i z etického-kulturního hlediska a nastoloval problém identity většiny, která by si mohla chtít vnutit právo na zachování svých vlastních charakteristik.

Když mluvíme o interkulturalismu, nelze nezmínit Tariqa Modooda. Modood je ústředním myslitelem ve vývoji multikulturalistického myšlení a v jeho obhajobě ve vědeckých debatách.

Tvrdí, že jádrem interkulturalismu je koncept občanství, který není chápán pouze v právním smyslu - soubor práv a povinností, jako jsou podmínky expatriace nebo volební právo -, ale je pojat i z hlediska sounáležitosti, vyjádřených prostřednictvím souboru etických zásad a sdílených myšlenek.

V liberálních teoriích je občanství pojímáno jako vztah mezi jednotlivcem a státem, a zejména jako právo, které stát musí uznat občanovi.

Občanství, o kterém Modood mluví, je naopak chápáno jako „etická civilizace“ a považované za základní bod ve vztahu mezi občany a nejen jako jejich práva vůči státu.

Modoodova analýza konceptu občanství je velmi důležitá, protože nám umožňuje objevit odlišnou deklinaci tohoto konceptu, založená na uznání, i normativní, kulturní plurality v opozici vůči klasické myšlence rovnosti a občanství podle liberálních modelů, tj. podstatné asimilaci k majoritní kultuře ve veřejné sféře a toleranci rozdílů v soukromé sféře.

Rovnost jako nezczizitelné právo je charakteristickým znakem všech konceptů rovného občanství a následně i multikulturalismu.

V liberálním paradigmatu pojem rovnost má základní limit kvůli implicitnímu předpokladu, že existují dva typy občanství: na jedné straně je občan, který užívá práva na plno, a na druhé straně je občan, který vzhledem ke svým materiálním poměrům, nemá plný požitek práv, která jsou mu jen abstraktně přiznána.

Interkulturalismus podle Modooda se snaží tuto hranici překonat přehodnocením a doplněním konceptu rovnosti s myšlenkou, že je nutné zaručit všem stejnou důstojnost a stejná občanská práva také v kontextu kulturní rozmanitosti, bez jakékoli asimilace znevýhodněných lidí.

Interkulturalismus lze také vymezit z politického pohledu jako právo na uznání diferencovaných práv ve veřejné i soukromé sféře tak, aby se žádná skupina necítila jakkoli omezena ve využívání, zvycích a přístupu k právům a aby se nemnožily postoje, které se na jedné straně tolerují, a na druhé vnučují.

Modood vymezuje rovnost jako status, ve kterém menšiny mohou žádat o uznání a sdílet stejný veřejný prostor jako většina. Z tohoto pohledu multikulturní občanství nepopírá národní občanství, ale vede k jeho plnému posílení.

Autor označil čtyři hlavní práva menšin:

- ochrana před rasismem, včetně kulturního rasismu a islamofobie. Nejde o ochranu před většinovou kulturou, ale před některými jejími tendencemi.
- Ochrana proti nucené asimilaci a proti asimilačním tlakům, tedy valorizace rozdílů.
- Zajištění multikulturního prostoru pro menšiny ve veřejných institucích, například právo nosit typické oblečení ve veřejných budovách nebo možnost jíst potraviny, které respektují určité kulturní a náboženské předpisy ve veřejných institucích, jako jsou školy či nemocnice.
- Právo se vyjádřit v rámci tvoření národní a občanské identity. Dynamický projekt výstavby či rekonstrukce národní identity se musí týkat celé společnosti, včetně menšin, což by umožnilo minimalizovat odcizení a fragmentaci a následně nějaké sociální problémy.

Konečným cílem multikulturalismu je podle Modooda „nahradit národní identitu, pokud je uzavřená, přijmout ji, pokud je plurální“⁹.

Další velký příspěvek k utváření multikulturních paradigmat přinesl kanadský politický filozof Will Kymlicka, který teoretizoval nový koncept občanství. Kymlicka tvrdí, že v současnosti mnoho moderních států má „vnitřní“ menšiny, tedy kulturní pluralismus, které vyjadřuje různé životní styly a které lze rozdělit do dvou kategorií: takzvané „národnostní menšiny“ – viz Baskicko ve Španělsku nebo Vlámové v Holandsku – které byly pohlcené v hostitelském státě silou nebo dobrovolně. Tyto menšiny obecně získaly politické a institucionální uznání a hodlají si zachovat své odlišnosti.

Druhá kategorie kulturního pluralismu je výsledkem migračních jevů, v jejichž důsledku velké množství občanů státu patří k jiným etnikům, kulturám a náboženstvím, než jsou dominantní. Často západní státy se snažili se vyvarovat žádostí o uznání s nadějí na budoucí asimilaci těchto „etnických skupin“ do většinové kultury. Většinou je požadavkem členů těchto etnických skupin být přijati jako rovnoměrné součásti společnosti i se vlastními odlišnostmi.

Je zajímavé, že Kymlicka používá pojem "kultura" jako synonymum pro "národ" nebo "lid" a ne v nejužším smyslu pro zvyky skupiny.

Státní ochrana individuálních občanských a politických práv, jako je svoboda slova, mobility,

9 Modood T., *Journal of moral education*.

náboženství a sdružování, je pro Kymlicka zásadní pro ochranu rozdílů mezi skupinami.

Autor však vymezuje tři typy práv běžně přijímaných pro vyrovnávání etnických a národnostních rozdílů: právo na samosprávu, uznávané rovněž v mezinárodním právu, které může vést k řešení federálního typu, nebo k řešení s převedením podílů politické moci na území, kde žijí národnostní menšiny (to je případ italských krajů Sud Tirol a Sicílie).

Dále jsou to multietnická práva v podobě aktivních intervencí, jako je financování sdružovacích a kulturních aktivit etnických skupin nebo náboženských menšin, nebo žádosti o konkrétní výjimky z obecných zákonů či nařízení, které znevýhodňují menšiny kvůli náboženským nebo kulturním praktikám.

Dobrym příkladem je žádost Sikhů v Anglii, aby byli osvobozeni od povinnosti nosit motocyklovou přilbu, což je neslučitelné s jejich zásadou nosit turban. Konečně jsou zvláštní práva na zastupování, která mohou mít formu žádostí o kvóty pro garantované institucionální zastoupení pro určité kulturní skupiny. Ideálním využitím těchto práv (alespoň teoreticky) je případ Libanonu.

Kymlicka uznává, že v některých současných státech došlo k situacím, kdy uznání národních a etnických kulturních rozdílů podkopalo sociální stabilitu národního systému. To se stalo například v Jugoslávii, kde došlo k velkému multikulturnímu selhání.

Z tohoto důvodu se jeho analýza zaměřuje na to, jak tato diferencovaná práva ovlivňují občanské svobody, a analyzuje, zda jsou tato práva dlouhodobě slučitelná v demokratické společnosti. Pojem liberální občanství označuje soubor jednotlivců, kteří mají stejná práva před zákonem, což vylučuje jakoukoli jinou formu občanství, jako je diferencované občanství.

Teoretici liberálního občanství jsou dále přesvědčeni, že diferencované občanství není občanstvím demokratickým, a to z toho důvodu, že etnické a národnostní skupiny s diferencovanými právy mají tendenci se stahovat a vytvářet formy sebesegregace.

Podle Kymlicky (a také dle mého názoru) místo toho se znevýhodněné skupiny domáhají svého uznání prostřednictvím žádostí o sociální a politické začlenění.

Udělování diferencovaných práv netlačí k odloučení, ale naopak je součástí filozofie integrace: „i když imigranti chtějí, aby byly instituce reformovány tak, aby uznaly prostor pro jejich kulturní rozdíly a aby byla uznána hodnota jejich kulturního dědictví, tato touha po polyetnických právech je touhou po začlenění, které je slučitelné s participací a závazkem ve většinových institucích v rámci sociální jednoty“¹⁰.

Právo na samosprávu je některými kritiky interpretované jako rušivý faktor sociálních a politických vazeb s centrálními institucemi, protože by zpochybňovalo jejich autoritu.

Je však třeba poznamenat, že forma samosprávy je typická pro stát federálního typu, kde jsou chráněna a hájena zvláštní práva, protože „základním předpokladem práva na samosprávu je, že existuje více politických společenství a že autorita ústředního státu nemůže převážit nad autoritou národních společenství, která jej tvoří“¹¹.

Kymlicka identifikuje přesné limity těchto rozdílných práv - tato práva nesmějí dovolit jedné skupině převažovat nad druhou, ani jí dovolit utlačovat její členy. Jinak řečeno, rozdílná práva musí směřovat k rovnosti mezi skupinami a uvnitř skupin.

Je totiž nutné rozlišovat dva typy žádostí o odlišná práva: žádosti o „vnitřní omezení“, tedy takové, které mají za cíl omezit svobodu svých členů, aby se vnitřní soudržnost udržovala, a žádosti o „vnější ochranu“, které mají za cíl chránit charakteristiky komunity před rozhodnutími učiněnými ve zbytku společnosti na základě jiných hodnotových systémů.

10 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 37

11 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 41

1.4 Interkulturalismus

Interkulturalismus je hlavním bodem mé práce. Interkulturalismus je přirozeným rozvojem multikulturalismu, tedy pokus překonat paradigma „paralelních životů“ lidí z různého etnika a kulturního prostředí na základě aktuálního sociálního odloučení a nedostatku komunikace.

Podle Hasanaje interkulturalismus znamená „vytvoření kultury otevřenosti, která účinně zpochybňuje politiku identity a tvoření oddělených komunit založených na jakékoli negativní představě „jinakosti“.“¹²

Interkulturalismus není tedy chápán jako kompromis či střední cesta mezi asimilacionismem a separatismem, ale jako proces charakterizovaný „pocitem otevřenosti, dialogu a interakce mezi kulturami, který vede k dlouhodobým změnám ve vztahových a institucionálních dohodách.“¹³

Je to způsob myšlení, který zahrnuje širší komunitní, strukturální a politické procesy než ty, které jsou realizovány multikulturálním dialogem. Kultura je dynamický koncept, který se mění, interaguje a obohacuje se, aniž by ztratil svou identitu.

V praxi by se interkulturní přístup a podpora dialogu mezi skupinami měla vyhýbat podpoře skupin založených na jediné identitě (viz paradigma paralelních životů) a zejména ve školním prostředí by se mělo vyhýbat privilegování jedné nebo více náboženských skupin.

Ve světě charakterizovaném globalizace a rozmanitostí interkulturalismus nabízí možnost tvoření společnosti vhodné pro svět, ve kterém je kulturní identita stále méně jednoznačná a monolitická.

Při čtení článku od anglického sociologa integrace T. Cantle jsem našel dobrý příklad toho, co jsem dosud napsal. Během rozhovoru mladá studentka mluvila o sobě jako o „glasgowské, muslimské puberťáče pákistánského původu, která fandí Glasgow Rangers a studuje v katolické škole“.¹⁴ Tato dívka sdílí některé prvky identity sociálních kontextů, ve kterých se nachází. Identita tvořená pluralitními dimenzemi je problematická z pohledu klasických multikulturálních politik, které by vyžadovaly, aby mladá žena přijala jako jednoznačnou jednu ze složek identity – například muslimskou – a tím pádem se zřekla identifikace podle ostatních aspektů své bytosti.

Aby se zabránilo strukturování „paralelních životů“, interkulturalismus přebírá úkol přepracovat koncept rozmanitosti a rozptýlí nedůvěru a strach ze změny. Mezi základní kameny interkulturního programu najdeme náboženskou gramotnost ve školách, včetně ateistické a sekulární perspektivy, aby se umožnilo studentům poskytovat znalosti o různých vyznáních a různých etnických skupinách.

Školy proto mohou vyvíjet programy, které podporují interakci mezi studenty, rodiči a dalšími členy různých komunit, protože interakce a každodenní kontakt mezi skupinami podporuje myšlenku rozmanitosti spíše uvítací než hroživou.

Důraz vzdělávacího systému by podle Cantle „měl být spíše na budování společného chápání světových dějin a kultury – a budování společné světové budoucnosti – než na úzký nacionalismus.“

Důležitým příspěvkem do debaty o multikulturalismu a interkulturalismu bylo setkání Tariqa Modooda a Teda Cantlea v roce 2015 v Anglii. Cantle ve svém projevu tvrdil, že navzdory vědomí, že lidská společnost je stále více diverzifikovaná, multikulturální politiky – které přece zaznamenaly určité úspěchy v prosazování politiky rovnosti, v obraně menšin ve světě práce, v sociálním systému a ve školství - nebyly schopné dát uspokojivou odpověď na tuto diverzifikaci, zejména na Západě.

Statické pojetí většinové a menšinové kultury a málo důležitý význam připisovaný mezilidským a mezikomunitním vztahům často vedli k tomu, že multikulturalistický přístup ignoroval význam soudržnosti komunity.

12 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 66

13 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 74

14 Cantle T., *Learning to Live in Diversity*. str. 8

Cantle si také myslí, že dalším omezením multikulturalismu je to, že nepřijal přínos jiných základních oborů, jako je antropologie a sociální psychologie.

Další důležité téma, které se Modood a Cantle dotkli, je princip vzájemnosti mezi původním obyvatelstvem a imigranty. Vzájemnost - rozumíme jako plné uznání rozmanitosti - socioekonomického začlenění a účasti etnických menšin na politickém životě, a také jako potřebu, aby každý, jednotlivec ale i jako komunita, převzal svou odpovědnost jako kterýkoli občan. Interkulturalismus je tedy pluralitním paradigmatem, které zaručuje legitimní zájmy a privilegia kulturní většiny, jakožto i práva vnitřních menšin a migrantů.

1.5 Kritiky multikulturalismu

Multikulturní model a jeho aplikace byly kritizovány a často označovány za selhání. Opakující se rasové střety ve Velké Británii a na francouzských *Banlieue* a přítomnost přistěhovalců z druhé generace při fundamentalistických teroristických útocích v Londýně v roce 2005 a v Paříži v roce 2015 tuto debatu obzvlášť „vyhrotili“.

Existují různé linie kritiky.

Konzervativní kritika - často vychází z konceptů blízkých takzvanému „střetu civilizací“. Jsou to obvykle koncepce, které jsou v rozporu s jakoukoli formou kulturního pluralismu, a nejen konkrétně s multikulturalismem, který je pouze příležitostným terčem.

Často je skutečným cílem tohoto typu kritiky samotný islám a multikulturní politiky jsou napadány pouze proto, že jsou považovány za funkční pro možnost dát v západní společnosti prostor kultuře, která je vnímána a prezentována jako retrogradní a ohrožující liberalismus a Západní hodnoty (to, že tyto uznávané „západní hodnoty“ jsou všechno možné, jen ne homogenní a mění se podle politických okolností, nezdá se, že by konzervativní kritiky příliš znepokojovalo).

Tento typ kritiky se v podstatě obává jakéhosi nebezpečného morálního relativismu, či jakéhosi útoku na hodnoty a životní styl své země.

Feministické kritiky - zaměřují se spíše na patriarchální aspekty menšinových kultur vyjádřených imigranty, které mají v multikulturalistickém kontextu příležitost najít prostor pro vyjádření a uskutečnění zvyků, které omezují svobodu žen. Tento typ kritiky, přestože v některých ohledech je oprávněný, považuje jiné kultury za neměnný monolit a nezohledňuje individualitu příslušníků menšinových komunit, jako je různý stupeň sekularismu a úroveň vzdělání.

Pragmatické kritiky - je třeba vzít v úvahu (i když s mnoha „ale“ a mnoha „jenom že“, podle mě), že navzdory politikám multikulturní integrace přetrvávají rozdíly v míře zaměstnanosti, úrovni výplaty a politické účasti mezi většinou a menšinou.

Tyto rozdíly jsou podle kritiků známkami neúčinnosti multikulturního modelu.

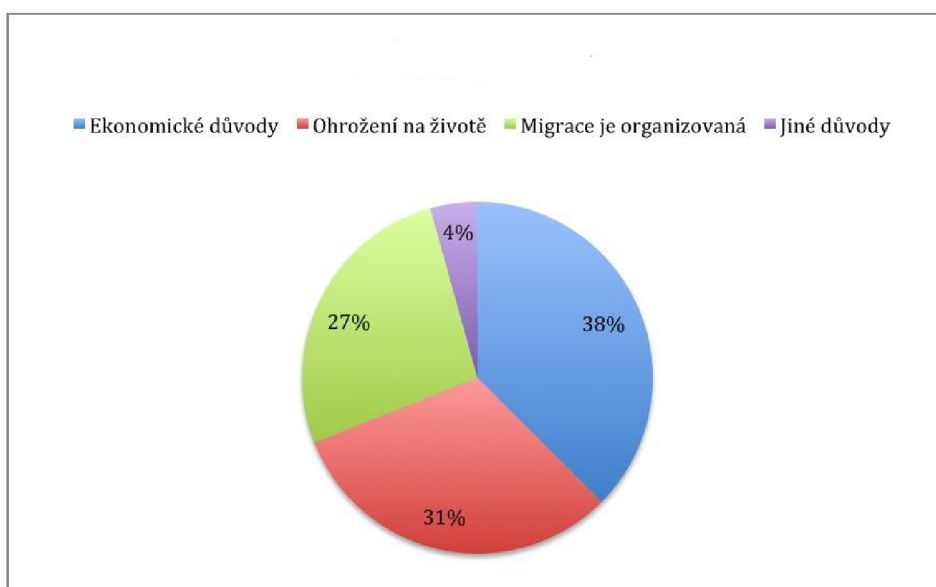
Konečně jsou tu pozitivní kritiky - které mohou obohatit debatu o multikulturalismu. Tyto kritiky obviňují multikulturalismus z toho, že rozdrtil identitu příslušníků menšinových komunit do „etnických kontejnerů“, jejichž reprezentace je často svěřena konzervativním a fundamentalistickým lidem, a kde jsou záměry jednotlivců považované jako kulturní stereotypy. Tito kritici tvrdí, že multikulturalismus, ačkoli má za svůj cíl kulturní emancipaci, místo toho vytvořil kulturní „řetězce“ a že celý systém multikulturalismu potřebuje radikální revizi. Tato kritika otevírá zajímavou příležitost pro diskusi o segregovaných komunitách.

2. Multikulturalismus na světě

Je nepopíratelné, že v posledních desetiletích se staly a dosud se stanou na světě důležité změny, které nutí miliony lidí opustit svou zemi a migrovat jinam. Migrace národů vždy existovala, protože vždy byly války, hladomory, epidemie a přírodní katastrofy. V čem se historické období, ve kterém žijeme, liší od jiných období, je závažnost událostí a to, že se politika i ekonomika poprvé v dějinách lidstva rozvinuly do struktur mimo kontrolu jednotlivých národních států, což je podstata globalizace.

Závažnost událostí je důsledkem klimatických změn, jejichž dopady činí stále větší oblasti planety neobyvatelné, a způsobují tak migraci z ekonomických důvodů. Počet tohoto typu migrantů neustále roste. Na rozdíl od všeobecného přesvědčení ekonomičtí přistěhovalci většinou nemigrují za lepším platem, ale spíše proto, že změna klimatu a přírodní katastrofy, které z ní vyplývají, již neumožňují těmto lidem žít v vlastní zemi.

Kromě toho ekonomická globalizace oslabuje národní hospodářství chudých zemí a činí je podřízenými nadnárodním ekonomickým strukturám. Dalším efektem globalizace, který by neměl být přehlížen je to, že migrace probíhají na větší vzdálenosti než v minulosti.

Další důvody pro vstup žadatelů o povolení k pobytu jsou rodinné sloučení a žádost o azyl a humanitární ochranu (to je případ válečných uprchlíků a politických uprchlíků).

Dalším aspektem, čím je země jako Itálie nebo Francie se vyznačují pokročilými stádii migračních procesů, a to je narození dětí cizích státních příslušníků a přítomnost migrantů druhé generace aneb „nových Italů“.

Nárůst migračních toků do Evropy a častěji rozhodnutí migrantů pro dlouhodobý nebo trvalý pobyt v hostitelských zemích působilo, že migrace se z okrajového jevu staly ústředním bodem politiky mnoha evropských zemí, které nyní musí zvládnout trvalé osídlení a musí se pokusit novými politikami integrace ve společnosti.

Na evropské politické scéně strany jako „Alternative für Deutschland“, „Lega Nord“ v Itálii, „Front National“ ve Francii, „Vlaams Belang“ v Belgii, „Jobbik Magyarországért Mozgalom“ v Maďarsku, „Partij voor Vrijheid“ v Holandsku postavily část svého úspěchu na silné konotaci národní identity a prezentaci cizinců jako hrozby, díky čemuž je opora vůči imigraci základním bodem jejich volební propagandy.

2.1 Globalizace

Koncept globalizace je jedním ze základních bodů úvahy o multikulturalismu. Vzhledem k tomu, že již není možné považovat hlavní společenské dynamiky - politické, ekonomické, kulturní – jenom z národního pohledu, ale také (nebo spíše) z globálního pohledu, si různí evropští sociální aktéři uvědomují, že jsou v přítomnosti jevů propojených světovým měřítkem.

Indický antropolog Arjun Appadurai geniálně zdůraznil rizikové a nejisté faktory generované procesem globalizace vnímané od těch sociálních aktérů. Dále identifikuje v globalizaci jednu ze dvou příčin probíhajících společenských změn (druhou je extrémní individualismus).

Kromě toho vypadá, že klasické národní politické instituce jsou stále méně schopné řešit problémy působené nadnárodními strukturami ekonomické moci. V podstatě Appadurai tvrdí, že: „globalizace kapitálu, financí a informací znamená především jejich osvobození od místní kontroly a zprávy, zejména od národního státu.“¹⁵

V prostoru, ve kterém tyto globalizované struktury jednávaly, nejsou žádné instituce s nezbytnými nástroji, aby republikánský stát umožňoval účast a politickou akci občanů. A tam, kde nejsou republikánské instituce, není ani demokracie.

Podle analýzy Appaduraiho důležitá dynamika je ta, která zdůrazňuje rozdíl mezi „globálně mobilní“ lidmi (migranti) a ti, kteří „jsou spojeni s oblastí a musí pasivně snášet jakoukoli změnu, kterou místo, kde žijí, je nucené podstoupit“.¹⁶

V důsledku toho se může stát, že ti, kteří žijí v uzavřené sociální realitě (a obvykle nemají adekvátní kulturní nástroje), vnímají přítomnost lidí, jako jsou migranti, kteří utíkají ze životních podmínek horších, než jejich, jako hrozbu.

Pokud se této uzavřené sociální realitě nelíbí globální trh o zboží, kapitálech a informacích, jsou pro ně „globálně mobilní“ lidé dokonce nepřijatelní.

Dalším autorem, který analyzoval rizika globalizace, je Ulrich Beck. Beck¹⁷ poukazuje na to, jak ekonomická síla nadnárodních korporací a jejich schopnost přesouvat svou výrobu mezi různé země a tím zvyšovat jejich moc nad národními státy a jejich politickou moc, která je tak ve srovnání s touto ekonomickou silou oslabena.

Obvykle nejobtížnější náklady na toto oslabení padají na národní welfare nezbytné pro občany (ochrana zaměstnání, škola, zdravotní systém).

Každý, kdo se zajímá o globální dění a čte noviny, si uvědomí, že to je to, co se stalo v posledních letech ve většině evropských zemí.

Způsob, jakým se dynamika globalizace ovlivňuje migrační tok, se ukáže, že globální ekonomická nerovnost je jeden z hlavních důvodů emigrace. Ve skutečnosti globalizace je charakterizována liberalizací, ekonomickou financionalizací a mezinárodní dělbou práce.

Tyto charakteristiky vystavují celé ekonomické sektory rozvojových zemí konkurenci nejvyspělejších západních výrobních metod, a tím se vytvářejí podmínky pro vnitřní migraci (z venkova do měst s následným vznikem slumů, chudinských čtvrtí, favelas) a mezinárodní migraci.

2.2 Internacionalismus

Krátce jsem se zmínil (později budu psát více do hloubky) o reakci strachu před globalizací, které některá pravicově nacionalistická hnutí využila. Stojí za to představit i bytostně opačné reakce, internacionalismus. Sřet mezi nacionalismem a internacionalismem znamená sřet mezi uzavřeností a přijetím rozmanitosti, která může být kulturní, etnická, náboženská, sexuální orientace atd. Pokud přijímáme rozmanitosti, již nevnímáme „ty jiné“ jako potenciální protivníky, ale jako možné

¹⁵ Appadurai A., *Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy*. Dostupné na:

[http://www.arjunappadurai.org/articles/Appadurai Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy.pdf](http://www.arjunappadurai.org/articles/Appadurai%20Disjuncture%20and%20Difference%20in%20the%20Global%20Cultural%20Economy.pdf), str. 6

¹⁶ viz

¹⁷ Beck U., *Che cos é la globalizzazione: rischi e prospettive della societa planetaria*.

spojence nebo jinými slovy soudruhy. Od svých počátků byla historie lidstva posloupností setkání mezi národy a, ať už se dá říci cokoli, tato setkání vedla častěji k výměnám a fúzím než ke konfliktům.

Když se na konci 19. století myšlenky K. Marxe daly do pohybu, došlo k prvnímu vážnému pokusu o sjednocení světových národů a překonání hranic a národních zájmů, dnes se tato filozofie označuje jako marxismus.

Nechci prezentovat tyto filozofické myšlenky jen čistě politickým pohledem, ale chci spíše vymežit jejich hlavní cíle. Nechci ani rigidně škatulkovat myšlenky - já sám schvaluji mnoho marxistických tezí, ale ne každou a ne každý, kdo sdílí ideál internacionalismu, musí být nutně marxista.

Internacionalistická teze marxismu se shoduje s konečným cílem multikulturalismu, ve skutečnosti z marxistického třídního vědomí vyplývá, že pracovní třída (tj. větší část světové populace) sjednocuje a spolupracuje mezinárodně ve jménu společného dobra, přesahuje národnost, jazyk, náboženství, barvu kůže a jednotlivé sociální normy.

Internationalismus, a tedy multikulturalismus, není ničím jiným než tímto: mít na paměti, že existují rozdíly mezi národy (je zbytečné to popírat), ale více se zaměřit na to, čeho je možné dosáhnout spojením než rozdělením.

Aktuální příklady internacionalismu, ne z čistě marxistického otisku, ale jejichž archetypem je bezpochybně marxismus, jsou hnutí **NoGlobal**¹⁸, řada projevů **Not In My Name**¹⁹, ve kterých miliony lidí na celém světě současně demonstrovaly proti americké invazi Afghánistánu a Iráku, která je považovaná za nelegitimní a porušující mezinárodních práv nebo aktuálně globální studentské stávky **Friday For Future**²⁰ proti neúčinným opatřením různých vlád v boji proti změně klimatu.

Internationalismus nespočívá v negaci své identity, jde spíše o to, že v okamžiku, kdy dochází ke spojení mezi národy světa - mezi národy, ne mezi vládami ani mezi finančními skupinami - je možné zavést spravedlivější přerozdělování bohatství, racionálnější dlouhodobé využívání zdrojů, rovnostářštější sociální spravedlnost a multikulturalismus může plně realizovat svůj účel, přeměnit setkání mezi kulturami na možnost vzájemného kulturního, politického a ekonomického obohacení. Již jiné filozofické doktríny, jako je křesťanství nebo islám, vyjádřily internacionalistické záměry, ale marxismus byla první, která uvedla internacionalismus na racionální, téměř vědecký základ. Bez přehánění mohu říci, že marxismus je největší multikulturní a sociální experiment, který lidstvo kdy vytvořilo.

Obecně je lehké si zaměnit globalizaci s internacionalismem, ačkoliv rozdíl je zřejmý.

Zatímco internacionalismus a tím tedy i multikulturalismus respektují kulturní rozdíly a přidávají jim vyšší hodnoty spravedlnosti a rovnosti, globalizace má tendenci vyrovnat rozdíly a oddělit kulturní identitu ve jméno jednotného trhu.

Největší snahou globalizace je najít McDonald's dokonce v Laosu nebo si koupit boty Adidas i v Kongu. S multikulturalismem nemá nic společného. Srovnávat globalizaci s internacionalismem by bylo jako porovnávat „krknutí“ s vzdychnutím z lásky.

18 <https://lospiegone.com/2019/08/29/ricorda-1999-seattle-e-il-movimento-no-global/>

19 <https://www.bloom.it/giacometti3.htm>

20 <https://fridaysforfuture.cz/>

2.3 Multikulturní modely

Na základě toho, co bylo dosud napsáno, můžeme vidět, že definice multikulturalismu není jednoznačná a závisí na celé řadě faktorů, jak vnitřních společnosti, tak vnějších, které určují úspěch či neúspěch multikulturalismu. Hovořit o pohostinnosti znamená přemýšlet o metodách integrace, to znamená řešit otázku sociální, pracovní a kulturní integrace v národním kontextu.

Každá západní země vymyslela a přijala zvláštní způsob pro dosažení integrace. Každá země na základě svých vlastních kulturních a historických charakteristik vytvořila model pro přijímání a integraci přistěhovalců z jiných zemí.

Níže popisují některé multikulturní modely používané v různých zemích světa, jejich silné stránky a jejich omezení.

2.4 Anglický model

Anglie je fascinující pro svou schopnost ve vytvoření prostoru pro různé kultury. Tato země je v popředí ve své podpoře inkluze a multikulturalismu, který prošel úspěchy a obtížemi a jehož příklad je důležitý pro ostatní evropské země. Při diskusi o multikulturalismu je nepochybně užitečné prozkoumat anglickou zkušenost.

Obecně v zemích s multikulturalistickou tradicí, jako je Velká Británie, není uznání rozmanitosti a občanských práv migrantů chápáno jako riziko pro kulturní identitu většiny. Pro pochopení britského multikulturního modelu je důležité analyzovat kontext Spojeného království, který vznikl po britské koloniální zkušenosti a se vznikem Commonwealthu.

Je to kontext, který více než v jiných evropských zemích, vyvolal otevřenost vůči kulturním rozdílům. Britský model integrace, na rozdíl od francouzského asimilačního nebo německého exkluzivistického modelu, o kterém budu psát později, „je inspirován podstatným pojetím rovnosti, a proto se vyznačuje základním uznáním kulturní rozmanitosti“²¹.

V tomto modelu je rozmanitost hodnotou, kterou je třeba chránit jak v soukromém, tak ve veřejném životě. Různé komunity jsou podporované ve svých kulturních projevech a státní správa privileguje uznání a svobodu udržování tradice, a to i v institucionální sféře. To vše působilo, že „různé vlny migrantů dorazily do Velké Británie a se migranti stali Brity ve velmi krátké době“²².

Toto prohlášení Hasanaj však nesmíme zaměňovat za formu implicitního asimilacionismu, ve skutečnosti se příslušníci mnoha etnických menšin, kteří viděli jejich specifickou uznávanou na stejné úrovni jako tu místní specifickou, cítili povzbuzeni k aktivní účasti na anglické politické, sociální a kulturní život. Zkrátka přestali myslet na Anglii jako na „hostitelskou zemi“, ale spíše jako na „domov“. Velká Británie přijala pluralitní postoj vůči migrantům a veřejný závazek k udržování komunitních tradic, kulturních a etnických specifík. Stále podle Hasanaje, "anglický model přisuzuje významnou společenskou a politickou roli etnickým komunitám a asociacím přistěhovalců. Příslušnost k etnické skupině tak může být předpokladem pro diferencované právní zacházení realizované nejen na úrovni soudů, ale i na té legislativní“²³.

Ve Velké Británii přistěhovalcům je uznané široké spektrum práv, protože národ je koncipován jako komunita otevřená novým členům, a v rámci možností se podporuje budování skutečných etnických komunit namísto marginalizace menšin.

Proces integrace je zjednodušen tím, že všichni obyvatelé ze zemí Commonwealthu, kteří tvoří většinu nebilých přistěhovalců, mají okamžitě hlasovací práva, i když nemají anglické občanství.

Integrace je podporovaná také nediskriminačním zacházením s přistěhovalci ve zdravotnictví, vzdělávání a sociálním zabezpečení, jakož i politikou tolerance vůči různým kulturním identitám. To vše přispělo k interkulturnímu soužití, který dnes například neexistuje ve Francii nebo v Itálii,

21 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 23

22 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 25

23 Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. str. 25

natož v České republice.

Anglická multikulturní politika musí být proto vyhodnocena z hlediska svých úspěchů, daleko větší, než jsou její limity. Je několik faktorů britského modelu, které je třeba analyzovat.

Prvním faktorem je občanství, protože představuje základní bod v politice integrace přistěhovalců.

Kritéria pro udělování občanství v Anglii prošla postupem času omezeními, ale zůstávají stále flexibilnější než kritéria v jiných evropských zemích.

V roce 1948 byl vytvořen status "*Citizen of the united kingdom and colonies*" (Občan Spojeného království a kolonií), který rozšířil právo občanství na ty, kteří přišli z bývalých kolonií. Přístup k občanství byl v podstatě neomezený (britská koloniální říše byla obrovská). V roce 1971 byly provedeny změny, které zavedly koncept „*patriality*“, který stanovil právo pobytu pro ty, kteří mohli prokázat dostatečné spojení s Anglií (například narodit se tam, mít rodiče nebo prarodiče, kteří se tam narodili).

V roce 2009 byl zaveden "*Borders, Citizenship and Immigration act*" (zákon o hranicích, občanství a přistěhovalcích), podle kterého cizinec, který strávil v Anglii alespoň pět let dočasným pobytem a chtěl být naturalizován, získá *probationary citizenship* (zkušební občanství) na rok. Za tou dobou cizinec může se zúčastnit do občanských aktivit, jako třeba dobrovolnictví, a tím pádem sbírat body, které urychlí proces získání občanství.

Tato integrační strategie má dvojitý účinek: na jedné straně umožňuje cizinci porozumět sociálním mechanismům země, ve které žije, na druhé straně místní obyvatelé mohou snáze rozpoznat cizince jako aktivního člena komunity. V současné době se britské občanství získává na základě prvorozenství, pokud je alespoň jeden z rodičů Brit, nebo pokud alespoň jeden z rodičů, i když není britským občanem, má trvalé bydliště.

O občanství může požádat i osoba narozená ve Velké Británii, pokud jeden z rodičů je obyvatelem současných anglických kolonií (například v Karibiku). Cizí manželský partner britského občana může získat občanství. Co je na britském modelu nejpřekvapivější, je brzký vznik (první v Evropě) antirasistické a antidiskriminační legislativy na obranu etnických menšin.

Již v roce 1965 „*Race relations act*“ (Zákon o rasových vztazích) trestal odmítnutí obsloužit zákazníka na základě barvy pleti, rasy, etnického nebo národnostního původu a také trestal podněcování k rasové nenávisti. Zákon neodkazoval na náboženství a poněkud liberálním způsobem necenzuroval svobodu slova, tedy netrestal projevy diskriminačních myšlenek, ale pouze konkrétní činy nebo projevy podněcování k násilí, urážkám či vyhrožování.

V roce 1968 byla tato legislativa dále posílena rozšířením ustanovení proti diskriminaci na oblast školství a bydlení a zavedením nového orgánu *Community relation commission* (komise pro vztahy mezi komunitami). Cílem tohoto orgánu byl získání harmonických komunitních vztahů (například s financováním *Local racial equality councils* (lokální rad pro rasovou rovnost).

V roce 2010 byla tato legislativa reorganizována zavedením „*Equality act*“ (zákon o rovnosti), který kromě rasové, náboženské nebo kulturní diskriminace zohlednil i širší typologii diskriminace. Dobrým příkladem britského multikulturního modelu je financování náboženských škol, zejména islámských škol: Anglikánské a katolické školy již získaly veřejné financování. Díky „*Equality act*“ byly také židovské a islámské školy přijaty k veřejnému financování, a to na základě posouzení kvality školní výuky, dodržování národních programů, dostupnosti odpovídajících zařízení a rovného přístupu pro chlapce a dívky“²⁴.

Dalším příkladem je vládní uznání *Muslim council of Britain* (muslimská rada Británie). Muslim council of Britain sdružuje různá islámská sdružení s cílem „emancipovat islámské komunity směrem k dosažení spravedlivé, soudržné a efektivní britské společnosti“²⁵. V detailu to znamená vytvoření vyšetřovací komise o institucionálním rasismu s vyhlídkou na navržení adekvátního programu intervence ze strany centrálních institucí, uznání zvláštních práv bengálské, pákistánské a afro-karibské komunity v oblasti vzdělávání a zaměstnání.

²⁴ A. Appadurai, *Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy*. Dostupný na:

<https://journals.sagepub.com/toc/tcsa/7/2-3>

²⁵ Modood T., *Multiculturalism and integration: struggling with confusion*. Dostupný na:

<https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/mars/source/resources/references/others/38%20-%20Multiculturalisme%20and%20Integration%20-%20Modood%202011.pdf>

V zajímavém článku Tomlinsona je Anglie popisována jako mladá země se silným demografickým, ale i kulturním vývojem, bohatá na kreativitu mladistvou, jako mozaika kultur a barev, která přijala etnickou a kulturní rozmanitost. Multikulturalismus však ukázal své limity jak v podpoře individuálních rozdílů, tak v podpoře specifických menšin.

Před diverzifikací probíhající v jednotlivých komunitách, ale i ve společnosti jako celku, vyvstalo riziko vztahového a sociálního odpojení mezi komunitou a společností v rámci komunikace a participace sociálnímu životu. Toto je kontext, ve kterém musí být zarámovány rasové nepokoje v roce 2001 v Bradfordu nebo v roce 2011 v Londýně (i když nebyly srovnatelné s těmi dramatičtějšími, k nimž došlo ve Francii v roce 2005, a reakce anglické společnosti nebyla uzavřeností, naopak další úsilí o integraci).

Po teroristickém útoku v Londýně v roce 2005 se hovořilo o „smrti britského multikulturalismu“. Například deník *Le Monde* zveřejnil článek s názvem „Anglický multikulturní model v krizi“, James A. Goldston, ředitel Open Society Justice Initiative v Americe se přidal do debaty, definoval článek z *Le Monde* „přehnaný“ a odpověděl: „Nepoužívejme hrozbu terorismu k tomu, abychom ospravedlnili archivaci čtvrtstoletí úspěchů, které Britové dosáhli v oblasti mezirasových vztahů.“²⁶

Také Modood myslí, že, přestože teroristický útok zklamal zastánce multikulturalismu, „stále anglický politický multikulturalismus je obohacen o uznání etnicko-náboženského komunitarismu“²⁷.

Uznání islámských náboženských škol, zákon proti náboženské diskriminaci a začlenění muslimů do vládních sítí přišli po prohlášení „smrti multikulturalismu“. Stále podle Modood: "Mnoho lidí se obává rezidenční segregace a izolacionistických komunit, ale ty jevy nejsou výsledkem multikulturní politiky. Rezidenční koncentrace migrantů je spíše produktem chudoby, rasismu, přirozeného růstu populace a white flight²⁸ než sebesegregace.

Výzkumy ukazují, že všechny menšiny – včetně muslimů – chtějí žít ve smíšených čtvrtích a že ghetta vytvářejí ti, kteří odejdou. To rozhodně není výsledek státního multikulturalismu.“²⁹

Vzhledem k tomu, že úkolem vlády je zajistit, aby jednotlivcům nebyla upírána žádná práva, veřejná škola v britském modelu má za úkol udržování rovnováhy mezi různými kulturami na území státu.

Na základě tohoto principu vznikl ve Spojeném království problém vztahu mezi veřejnou školou a etnickou či náboženskou soukromou školou. Britská vláda již dlouho podporuje projekty veřejného financování na podporu akcí proti diskriminaci, které zaručují rovné zacházení s různými komunitami. Stačí říci, že první nezávislé islámské školy vznikly v 50. letech 20. století a v roce 1998 začaly dostávat veřejné financování za podmínku respektování kvalitních řad ve vzdělávací nabídce, odměňování učitelů a rovného pohlavního přístupu pro studenty.

Dalším rozhodnutím britské vlády je uznání etnických-náboženských právních institucí v některých oblastech občanské právníctví, například uznání koránského soudu, který uplatňuje obyčejové normy, které jsou veřejně uznávané. Toto rozhodnutí našlo uplatnění například ve sporu majetkového, obchodního a rodinného práva.

Vzhledem k vysokému počtu imigrantů muslimského původu, ve Velké Británii vyvstala otázka sladění mezi britským právním systémem a *Sharia* (koránské právo), zejména v oblasti rodinného práva. V roce 1982 Angličtí islámský právníci založili *Islamic Sharia Council* (rada islámské Sharia) s cílem řešení sporů mezi členy islámské komunity a rodinné mediace v otázkách, jako jsou sňatky

26 Internazionale, 2005. *Liberi incendi francesi*. Dostupný na web: <https://www.internazionale.it/>

27 Modood T., *Multiculturalism and integration: struggling with confusion*. Str. 9. Dostupný na: <https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/mars/source/resources/references/others/38%20-%20Multiculturalisme%20and%20Integration%20-%20Modood%202011.pdf>

28 White flight znamená „bílý útěk“ a je to termín vytvořený ve Spojených státech k popisu fenoménu dobrovolného odsunu bílých obyvatel ze čtvrtí, které začínají představovat smíšené etnické složení.

29 Modood T., *Multiculturalism and integration: struggling with confusion*. Str. 9. Dostupný na: <https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/mars/source/resources/references/others/38%20-%20Multiculturalisme%20and%20Integration%20-%20Modood%202011.pdf>

a rozvody.

V islámském právu se muž může rozvést nezávisle jednostranným odmítnutím (*talaq*), ale žena, která se chce rozvést (dělat *hul*) ale její manžel s tím nesouhlasí, musí se obrátit na soudce. To platí i pro občanské sňatky, protože islámské právo, stejně jako křesťanská víra, neuznává občanský sňatek.

V roce 2007 byl založen „*Muslim Arbitration Tribunal*“ (muslimský rozhodčí řízení), který se zabývá obchodními záležitostmi. Je třeba poznamenat, že židovské soudy, *Beth Din*, jsou také uznávány stejným způsobem. Objevila se kritika, že odvolání k islámským soudům by mohlo představovat zdroj diskriminace žen, je však třeba poznamenat, že jakékoli rozhodnutí přijaté islámským soudem na anglickém území musí být v souladu se stanovím anglického občanského práva. Kromě toho by uzavření islámských soudů vytvořilo jejich pokračování tajně, čímž by se vymanilo veškeré kontrole.

Podpora kulturní rozmanitosti jistě zlepšila kvalitu života lidí. To Anglii umožnilo stát se mimořádně živým místem v mnoha oblastech, jako je jídlo, literatura, hudba, tanec a další multikulturní umění, a nabízí svým lidem - ze všech pozadí – mnoho, na co mohou být hrdí. Přijetí a neposuzování kulturní rozmanitosti (a udělení hlasovacího práva, veřejných služeb a sociálního zabezpečení bez diskriminace) umožnilo lidem velmi odlišného původu cítit se jako doma.

Je třeba uznat, že otevřená povaha anglických tradic dovolila, aby různé kulturní totožnosti v multietnické Anglii byly považované za zcela přijatelné. Příkladem je to, že současný londýnský starosta Sadiq Aman Khan je z pákistánského původu a muslimského náboženství: zatím žádné jiné evropské hlavní město se nemůže pochlubit takovou otevřeností.

Na základě toho, co jsem zatím napsal, se Británie může zdát jako ráj na zemi, kde všichni žijí šťastně. Samozřejmě to tak není, i v Anglii byla období větší či menší otevřenosti a pravidelně nejkonzervativnější část společnosti žádá o zpřísnění zákonů. Také nedávná událost Brexitu by mohla být interpretovaná jako znamení uzavření se v přijímání multikulturní společnosti. Myslím si však, že silná stránka britského modelu spočívá v implementaci specifických integračních politik založených na obraně a v podpoře kulturních a náboženských odlišností cizích komunit nacházejících se na anglickém území.

2.5 Francouzský model

Přesně opačným způsobem než anglický model je francouzský asimilační model založen na koncepci státu, který neuznává práva a zvláštní zacházení vůči etnickým menšinám, a na paradigmatu, podle kterého se po migrantech vyžaduje, aby se plně přizpůsobili francouzské kultuře a společnosti.

Z veřejného života je tak vyloučen jakýkoli projev rozmanitosti: všichni nově přichozí lidé, ať jsou to křesťané, muslimové nebo židé, musí odložit svůj původ, tradice, zákony a zvyky. Získání francouzského občanství je velmi jednoduché. Zejména děti narozené ve Francii cizím rodičům získávají občanství ve věku 18 let, pokud v té době mají bydliště ve Francii nebo pokud měly své obvyklé bydliště ve Francii po dobu alespoň 5 let.

Francouzským občanem se můžou stát již v 16, nebo i ve 13 letech, pokud děti předloží prohlášení příslušnému úřadu, nebo to za ně vyžádají rodiče. Konečně, podle zásady *ius soli* pokud se jeden z dvou rodičů narodil ve Francii, dítě automaticky získává francouzské občanství.

Tento „asymetrický“ systém fungoval až do počátku 70. let, ale následně začal ukazovat své limity tváří v tvář masivní, nekontrolované a převážně muslimské imigraci. Dá se říci, že integrační politika cizinců ve Francii byla pro ekonomiku funkční, aniž by kdy příliš zohledňovala kulturní či sociální aspekty imigrace.

Například zákon o „sloučení rodiny“ (možnost imigrantů přivést své příbuzné) zvýhodnil francouzský průmysl v období velkého rozvoje, kdy byla potřeba levné pracovní síly a následně byl

široce podporován příchod migrantů z bývalé kolonie.

Tento demografický nárůst (šlo o několik stovek tisíc lidí) byl zpracován katastrofálním způsobem, protože francouzská vláda masově hromadila imigranti v oblastech sousedících s velkými průmyslovými závody.

Ve skutečnosti, aby se nenaštvala střední třída, která byla základnou voličské a konzumní části Francie, se nikdo neodvážil organizovat velké urbanistické plány. Nový obyvatelé, většinou chudí, nebyli umístováni do stávajících čtvrtí, třeba se snahou snížit cenu nemovitostí, ale byl zahájen plán na rozšíření města. Problém se vyřešil výstavbou kolejí, často bez základních služeb, do kterých proudilo obrovské množství populace, sdílející zemi původu, kulturu, jazyk (jiný než francouzský) a nízkou úroveň blahobytu a vzdělání.

Vznikla tak první ghetta (banlieue). Přestože se banlieue zrodilo jako dočasná obydlí pro imigranty, po 80. letech se rychle přeměnila v trvalé rezidence, až se z nich stala doslova etnicko-konfesní ghetta odtržená od zbytku komunity. Konec období ekonomického růstu vedl

k nárůstu nezaměstnanosti a přeměně těchto oblastí v oblasti s vysokou úrovní kriminality.

Z hlediska náboženství je zakázána jakákoli externalizace náboženského původu, počínaje hidjábem, který muslimské ženy nemohou žádným způsobem nosit.

Cílem je za každou cenu působit úplnou integraci s francouzskými hodnotami a kulturou a vyhnout se externalizaci jakéhokoli prvku, který by mohl zdůraznit kulturní a náboženský rozdíl.

Špatné řízení imigrace z hlediska bydlení, implicitní zákaz prokazování etnické identity a určitá míra diskriminace ve školách, ve veřejné správě a na pracovištích vedlo k sociálním problémům a marginalizaci, které přetrvávají dodnes. A následně k frustraci a nepřátelství. To zdůraznilo vytváření ghet, tedy banlieue, kde žije většina přistěhovalců muslimského původu. Skutečná situace tedy neodráží hodnoty integračního modelu. Stefano Allievi, sociolog a ředitel magisterského studia islámu v Evropě na univerzitě v Padově, říká: „Občanství by mělo být důvodem pro integraci, zatímco ve Francii vede k nárůstu frustrace, protože je pouze právní a ne skutečné.

Pro imigranty žijící v banlieue jsou horší služby, horší školy, větší nezaměstnanost a více policejních kontrol. Mladí lidé mimoevropského původu jsou často obětí diskriminace a předsudků, mají obtíže při vstupu do práce a kvůli špatným podmínkám bydlení. To vede k otázce: „Proč jsme Francouzi v Serii B?“ „Problémem není zakázat nošení hidjábu, ale vnutit všem francouzskou mentalitu. Ve skutečnosti jsou pravidla, jako jsou pravidla týkající se náboženských symbolů, účinně uplatňována pouze proti muslimům.“³⁰

Tato nespokojenost vytvořila úrodnou půdu pro šíření extremistického muslimského sektoru napojeného na Islámský stát. Nedávné útoky ve Francii ukazují, že tento model integrace už léta přestalo fungovat, a to brání novým generacím se účinně integrovat.

Podle mého názoru neobjektivní a částečné využití informací a tedy zkreslená prezentace reality zejména pro politické účely jsou jedním z nejzávažnějších problémů, kterým Evropa musí čelit. Pokud se chce dostat z kulturního a lidského barbarství, na které ji táhne nacionalistická a xenofobní pravice, která poslední dobu je převzetí v mnoha zemích, Evropa musí najít řešení, jak nestranně zpracovávat informace. Více o tom budu psát v kapitole o objektivních informacích.

Podle mého názoru problém francouzského modelu je v tom, že sám vytvořil problematiku, které nikdo nedokázal vyřešit. Neprojevovat na veřejnosti známky vlastní kultury a náboženství neznámá například respektovat kulturu a náboženství hostitelské země. Takový zákaz vzbudí spíše dojem jakési deprivace něčeho, co má člověk od narození.

30 Dostupný na: <https://stefanoallievi.it/>

2.6 Kanadský model

Kanadský model multikulturalismu je zvláště důležitý, protože jde o konkrétní zkušenost, která hrála důležitou roli ve zpracování hlavních zásad multikulturalismu. Vzhledem k historickým událostem, které vedly ke vzniku kanadského státu, tento národ projevil již na počátku 20. století tendenci k respektování rozmanitosti, což vedlo k vytvoření výrazu *cultural mosaic*, který od té doby charakterizuje i kanadský model tak, jak termín *melting pot* označuje americký asimilační model.

Kanadská společnost byla vždy citlivá na respektování kulturních odlišností tří vlastních etnických skupin (domorodce, anglofonní populace a frankofonní populace), takže když v 70. letech začaly první migrační toky, kanadská vláda neudělala nic jiného, než že aplikovat tento model na nové etnické komunity.

Hlavní body kanadského multikulturního modelu jsou:

- Pomáhat migračním skupinám zachovávat jejich identitu.
- Pomáhat kulturním skupinám překonávat překážky bránící jejich plnému zapojení do kanadské společnosti.
- Podporovat kreativní výměny mezi všemi kanadskými kulturními skupinami k vzájemnému uznání a pochopení.
- Pomáhat přistěhovalcům osvojit si alespoň jeden z úředních jazyků (angličtina nebo francouzština).

V roce 1971 kanadský premiér říkal v parlamentu že „politika multikulturalismu v rámci dvojjazyčné struktury je nejvhodnějším prostředkem k zajištění kulturní svobody Kanadčanů, s cílem prolomit diskriminační postoje a kulturní žárlivost“.

I když zpočátku integrace byla myšlená především z jazykového a kulturního hlediska, brzy se ukázalo, že integrace přistěhovalců vyžaduje opatření také v oblasti zaměstnání, bydlení a vzdělávání. Definitivní verze kanadské multikulturní politiky byla zveřejněna v roce 1988 s „*Canadian Multiculturalism Act*“, který uznává právo každého identifikovat se se svou vlastní referenční kulturou a zachovat plnou a rovnou účast ve všech aspektech kanadské společnosti.

V dnešní době Kanada se vyznačuje velkou kulturní rozmanitostí a sklonem k integraci, každý rok přijímá přes 250 000 přistěhovalců a více než 20 % současných kanadských občanů se rodilo mimo Kanadu. Sčítání lidu v roce 2006 hlásilo přes 200 etnických skupin. Model řízení migračních toků je založen se souhlasem parlamentu na každoročním stanovení kvóty pro přistěhovalce. Tento podíl je rozdělen mezi ekonomické přistěhovalce, sloučení rodin, uprchlíky a malé procento dalších typů. Kvůli nízkému počtu ilegálních přístupů (Kanada není snadno dostupná po moři a jediná pozemní hranice je se Spojenými státy) situace v Kanadě je odlišná od situace v evropských zemích a pro to někdo myslí, že kanadský multikulturní model by se nedalo uskutečnit v Evropě.

Další kritika je o tom, že, i když migranti platí daně, dopad na kanadské zdanění je negativní: jak proto, že sloučení rodin zvyšuje počet uživatelů sociálních služeb, tak i proto, že dostupnost levné pracovní síly znevýhodňuje občany, kteří již bydlí. To jsou však kritiky, které se nezdají být pevně podepřeny důkazy. V Kanadě se multikulturní politika uskutečnila v různých sektorech.

Školy mají vlastní multikulturní programy a ministerstvo školství tvrdí, že „integrace dětí přistěhovalců do vzdělávacího systému zahrnuje vytvoření politiky, která ztělesňuje principy rozmanitosti, rovnosti a multikulturního vzdělávání jako součást každodenního prostředí ve škole, stejně jako přizpůsobení učebních osnov a poskytování učitelům podporu, aby byli schopni řešit skutečné problémy dětí, zejména při výuce jazyka“. Celkově je evidentní, že Kanada se vydala na cestu efektivně orientovanou na multikulturalismus, zahrnující potřeby skupin historicky usazených a potřeby příchozích skupin.

2.7 Americký model

Spojené státy jsou považovány za příkladnou multikulturní společnost, je to relativně mladý národ, složený převážně z různých migračních vln z celého světa, kde každý má šanci realizovat své ambice.

Když se však podíváme přes elegantní šaty „american dream“, s nimiž se USA prezentují světu, můžeme konstatovat, že jsou pravidelné vlny sociálního a rasového vzpou. Nesouhlas rozhodně není pro americkou společnost, historicky kolébku hnutí za občanská práva Afroameričanů, novinkou.

Hnutí jako *Occupy Wall Street* a *Black Lives Matter* jsou pouze novějšími projevy onoho neustálého sociálního napětí, které, i když často latentní, vždy charakterizovalo americkou demokracii: je to Země, kterou někteří vědci dokonce definují jako trvale nedokončenou, vzhledem k neustálé mutaci demografického a sociálního vývoje. Definice americké společnosti je tedy problematickým aspektem, který postupem času vedl k různým koncepcím a politickým řešením.

Podle dominantního příběhu jsou Spojené státy založeny na pluralitní společnosti, tolerantní k nesouhlasu a především multikulturní. Jak jsem již zmínil, americká společnost byla dlouhou dobu popisována prostřednictvím metafory *melting pot* (tavící kotlík). Výraz odkazuje na konkrétní model multietnické společnosti, v níž po určité době by byly specifické kultury a identity přistěhovalců předurčeny ke splynutí s kulturou a identitou hostitelské země.

Výraz tavící kotlík je obvykle spojován s přehnaně optimistickým pohledem na společnost, tedy s idealizovanou představou o místě setkávání a prolínání různých kultur, do nichž jsou menšinové identity přiznávány se stejnými právy. Proces fúze a mísení - označený slovem tavení - se však netýká kotlíku, tedy dominantní kultury.

V americké společnosti je kotlík tvořen západním společenským modelem evropského původu a zastoupením je tzv. bílá komunita Wasp (White-Anglosaxon-Protestant). Proces fúze je v podstatě jednosměrný.

Tento rozpor má však politické důsledky. Myšlenka *melting pot* se neskládá pouze z metafory používané k popisu sociálního systému. Naopak, jde o koncept, který může řídit integrační projekty prosazované v rámci státu.

Ve skutečnosti mnoho zemí reaguje na potřeby multikulturalismu implementací politik sociálního inženýrství, které se snaží řídit koexistenci mezi různými kulturami uspořádaným způsobem. Ve Spojených Státech taková snaha moc nebyla. V případě Spojených států se otevřenější a optimističtější obraz tavícího kotlíka zrodil jako projekt integrace založený na konceptu asimilace v duchu francouzského modelu.

Takový koncept se rozšířil mezi koncem 19. a začátkem 20. století ve snaze zvládnout značné migrační vlny. Asimilační projekt si kladl za cíl „dokonalou“ integraci imigrantů, respektive vyhýbání „vedlejší účinků“ multikulturalismu za účelem chránění dominantní kultury.

Tyto projekty se však setkaly se silným odporem: po mnoho let se společenský život imigrantů omezoval na kontakt s příslušníky stejné komunity, od práce po manželství.

Stejně tak přítomnost čtvrtí rozdělených na etnickém základě ve většině amerických metropolí („Little Italy“, „Chinatown“ a další čtvrti spojené se specifickými národními identitami nebo jazykovými komunitami) je důkazem neúspěchu integračních projektů, které se snaží potlačit identitu přistěhovalců. Ve skutečnosti není pochyb o tom, že sociální hnutí v 60. letech je způsobeno selháním modelu *melting pot* a také rasovou segregací, která byla, alespoň částečně, jeho důsledkem.

Příklady americké rasové segregace byli: právní zákaz smíšených manželství, právní zákaz černé populaci navštěvovat školy vyhrazené pro bílé lidi, vstupovat do obchodů nebo do restaurací pro bílé lidi, cestovat ve stejné hromadné dopravě jako bílí lidé (nebo cestovat pouze v části vyhrazené pro černochy). Mimo právní sféru byli černí Američani často zastrašováni a bylo jim vyhrožováno, někdy i bezpečnostními službami, aby se vzdali volebních průkazů: v zásadě jim

bylo zabráněno uplatnění jejich volebního práva. Ještě v 60. letech dvacátého století bylo osmnáct států ze čtyřiceti osmi podrobena různým segregacním zákonům.

Malcolm X komentoval, že „americká společnost je blíže modelu jihoafrického *apartheidu* nebo nacistického Německa, než modelu liberální demokracie.“³¹. Není náhodou, že zrovna v té době se rozšířila nová metafora popisující pluralismus americké společnosti: *salad bowl* (salátová mísa).

Tato nová metafora se zaměřuje na soužití jednotlivců a sociálních skupin v oddělených identitách, stejně jako ingredience salátu, které – i když smíšené – si zachovávají své původní vlastnosti.

Taková změna vedla k formálnímu uznání identit, jako jsou „evropští Američané“, „Afro američané“, „asijské Američané“, „Latino američané“ a k šíření některých regulačních nástrojů zaměřených na prosazování sociální rovnosti a prosazování zásad rovnosti rasové, etnické a sexuální. Uskutečnění tohoto modelu nemělo však pozitivní dopady.

V roce 1963 prezident J. F. Kennedy, tvůrce tohoto modelu, byl zavražděn, o pět let později byl zavražděn vůdce hnutí za občanská práva Martin Luther King a byl nárůst násilí a epizod rasismu vůči etnickým menšinám, zejména Afroameričanům. Na druhou stranu to není poprvé, co v americké společnosti panuje napětí kvůli etnické rozmanitosti - setkání mezi dvěma hlavními sociálními skupinami, které koexistují v USA, Američany evropským původem a Američany africkým původem, se konalo v souvislosti propastných sociálních a právních rozdílů (obchod s otroky, miliony lidí deportovaných z Afriky a zotročených, lidské bytosti považovány za malé více, než stádo).

Abolice otroctví a následné uznání právní rovnosti a důstojnosti afrických Američanů byla zamítnuta od velké části bílé populace (americká občanská válka 1861 - 1865, více než šest set tisíc obětí, se odehrávala hlavně mezi stranou abolicionistů a stranou otrokářů, tj. mezi dvěma různými vizemi společnosti).

Ve Spojených státech byl proces přijímání multikulturní společnosti velmi pomalý a stále není plně uskutečněný. Teprve v devadesátých letech zanikla neformální praxe rasové diskriminace při přidělování bytů a bankovních úvěrů, kvůli níž byly některé služby odepřeny nebo byly zvýšeny jejich náklady a která znemožnila přístup k určitým pracovním místům a k nezbytné lékařské péči, vše často doprovázeno explicitním rasismem.

Tyto události nepatří minulosti: například Steve Bannon, vůdce amerického bílého suprematismu, v podstatě neofašista, byl v roce 2017 zvláštním poradcem prezidenta Donalda Trumpa. který byl hlasován miliony Američanů díky sloganu „America - First“ a díky slibu vybudování tisíce kilometrů zdi podél hranice s Mexikem, aby zabránil Latino - američanům vstoupit do Spojených Států. Když v roce 2020 policista zabil Afroameričana G. Floyd, musela americká vláda uznat, že nešlo o ojedinělý případ, ale o způsob jednání zakořeněný a docela tolerovaný v bezpečnostních službách.

2.8 Libanonský pokus

Převážná většina obyvatelů Libanonu je semitského etnika. Kromě libanonské složky jsou historicky přítomné syrské, jordánské a palestinské komunity, které hovoří různými jazyky a mají odlišné zvyky a tradice než Libanonci, ale jsou s nimi spojené islámským náboženstvím - ačkoli stejný islám je pak rozdělen na proudy sunnitské, šiitské, alavité, ismailité, drusé a další, ve kterých rozdíly nejsou jen v náboženské nauce, ale především v kultuře, v sociálních vztazích a v tradicích. Již od 7. století našeho letopočtu se libanonská populace rozdělila na křesťanskou a muslimskou (šiitskou a sunnitskou) komunitu, přičemž procento populace se téměř rovnalo. Po celá staletí, a ještě před několika desítkami let se Libanon zdál být domovem multikulturního úspěchu - ačkoli až do připojení Libanonu k Osmanské říši (16. století) se členové křesťanské komunity nemohli snažit zastávat nejvyšší vojenské a politické funkce, ze sociálního, právního, ekonomického a kulturního hlediska nikdy neutrpěli žádné zvláštní omezení ani diskriminaci. Svoboda bohoslužby nebyla nikdy zpochybnována a totéž platilo i pro malou židovskou komunitu

³¹ Malcolm X, *Con ogni mezzo necessario*. str. 127

přítomnou na národní území. Samozřejmě v průběhu staletí vzniklá tření mezi různými komunitami, aniž by však došlo ke skutečné krizi. Zjevná odolnost této multikulturní společnosti ukázala její skutečnou křehkost kvůli zásahu vnějšího faktoru, který narušil její rovnováhu.

Po konci první světové války a pádem Osmanské říše, Anglie a Francie se rozdělili Střední východ a vytvořily různé protektoráty, které trvaly až do 50. let 20. století (dohoda Sykes-Picot, 1916)³². Francie získala Libanon a Francouzi, privilegovali v obchodních a politických vztazích libanonskou křesťanskou komunitu na úkor muslimské komunity.

Tím se ukázala velká politická slepota. Trvalo jen pár let, než se zrodily nenávisti a rivalita, do té doby v libanonské společnosti téměř neznámé, které stále rostly, i když se vůdci různých komunit po získání nezávislosti snažili najít rovnováhu.

Ve skutečnosti Národní Pakt z roku 1946, platný dodnes, stanovoval, že prezident republiky musí být křesťan, premiér musí být sunnita a prezident parlamentu šiit, a tak se snažili dát každé skupině možnost účasti na politickém, společenském a ekonomickém životě národa, ale zároveň bránit, aby jedná skupina převládla nad druhou.

Přesto situace již byla mimo kontrolu a brzy se rozšířila krvavá mezináboženská občanská válka (1975 – 1990). V posledních třiceti letech je stále vysoké napětí (například je ještě aktivní ozbrojená skupina Hezbollah)³³, věřím však, že stojí za to ocenit úsilí libanonských politiků o vytvoření multikulturní společnosti založené na spravedlivém rozdělení politické moci mezi různé komunity.

2.9 Multikulturalismus v České republice

Začínám tím, že Česká republika není cílem velkých migračních toků. Pokud vezmeme v úvahu počet cizinců ze třetích zemí, vidíme, že je jich přes 370.000 a představují 3,2 % populace v českém území (v zemích jako Itálie a Francie přesahují 8 %), zatímco cizinci ze zemí EU tvoří 1,5 % populace (data podle výsledků sčítání lidu žilo k 27. březnu 2021³⁴). Z hlediska státního občanství většina migrantů žijících v České republice pochází z Ukrajiny, Vietnamu, Ruska a Slovenska. Na území ČR jsou také národnostní menšiny jako Rusínská menšina a etnické menšiny jako Romská menšina, jehož práva jsou zaručena Ústavou České republiky a Listiny základních práv a svobod³⁵. V posledních letech si můžeme všimnout růstu počtu dětí a studentů ze zemí EU i třetích zemí na mateřských, základních, středních i vysokých školách. Z pohledu legislativy existují dvě kategorie cizinců: cizinci ze zemí EU, kteří mají přístup ke vzdělání a školním službám za stejných podmínek jako občané ČR, a cizinci ze třetích zemí (defacto všech zemí mimo EU), kteří v případě požadavku středního a vyššího vzdělání musí dodržet podmínku oprávněnosti pobytu na českém území. To vlastně již usnadňuje situace při přijetí dětí cizinců do středoškolského studia. Jsme již v kategorii nepovinného vzdělávání, kde je nutný už samotný zájem žáka o daný obor a tedy se předpokládá, že sám žák bude motivován ke zlepšování svých jazykových dovedností. Tento trend prozrazuje mnohé o typu migrace v České republice: ve skutečnosti se nejedná o dočasnou migraci lidí hledajících práci, ale o migraci rodin (nebo sloučení rodin) s cílem dlouhodobého pobytu.

Snahou českého státu je vytvořit efektivní model integrace cizinců jak z hlediska práv, tak z hlediska dostupnosti trhu práce a nezbytných služeb (školství, zdravotnictví, sociální služby). Česká vláda si stanovila v oblasti integrace cizinců několik hlavních cílů, jako je sblížení právního postavení cizinců s právním postavením českých občanů nebo posilování principů rovného přístupu a rovných příležitostí z pohledu zaměstnání, bydlení, kultury, náboženství, jazyka, vzdělávání a zdravotní péče³⁶. Na základě dokumentace, kterou jsem si pro realizaci diplomové práce přečetl, se domnívám, že český integrační model je bližší spíše k anglickému inkluzivnímu modelu než k francouzskému asimilačnímu modelu.

32 Hobsbawm E. J., *Il secolo breve*.

33 <https://www.rainews.it/archivio-rainews/media/1-100-anni-del-Libano-Un-secolo-di-storia-tormentata-del-Paese-dei-Cedri-9c11954a-64e0-448d-bf60-ec65a3b8fe30.html#foto-1>

34 <https://www.kurzy.cz/zpravy/629051-podle-vysledku-scitani-lidu-zilo-k-27-breznu-2021-v-cesku-10-524-167-obyvatele-jejich-prumerny-vek/>

35 <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

36 Šišková T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*.

Pokusím se zde napsat krátké shrnutí role státu a neziskových organizací v procesu integrace cizinců. Zodpovědné na migrační a integrační politiky České republiky je Ministerstvo vnitra, které řeší problematiku mezinárodní migrace a podmínky pobytu cizinců.

Ve webu Ministerstva vnitra je zveřejněna koncepce integrace cizinců: „*Cílem integrační politiky je podpořit integraci jako proces, který vede k bezproblémovému a oboustranně prospěšnému soužití cizinců a majority, k budování vědomí sounáležitosti a spoluodpovědnosti za společné soužití a vybudování vzájemně provázané a komunikující společnosti. Integrace cizinců je klíčová pro zachování sociální soudržnosti společnosti, pro její ekonomický, sociální i kulturní rozvoj. Nedostatečná nebo neúspěšná integrace přináší riziko vytváření uzavřených komunit cizinců, sociální fragmentace společnosti a vytváření paralelních společenských struktur, nárůstu xenofobie, netolerance a extremismu ve společnosti.*

Integrační politika směřuje k podpoře soběstačnosti cizinců tak, aby byli schopni důstojného života v ČR a sami sebe dokázali vnímat jako součást této společnosti, znali svá práva a povinnosti, orientovali se ve zvyklostech a způsobu života v novém prostředí, byli schopni komunikovat v češtině, byli sociálně i ekonomicky samostatní a soběstační a měli dostatek informací o tom, kde v případě potřeby naleznou pomoc a podporu.

Hlavním cílem Koncepce je udržení a další rozvoj proaktivní integrační politiky na národní, regionální i lokální úrovni, dále pak posílení informovanosti cizinců i majority a prohloubení komunikace se širokou veřejností o problematice migrace a integrace ve vztahu k občanům i k cizincům.“³⁷.

Z tohoto textu dedukujeme, že vláda si uvědomuje, že integrace cizinců je složitý a komplexní proces, který zajišťuje aktivní účast všech aktérů, jak cizinců, tak české populace.

Větou „*oboustranně prospěšnému soužití cizinců a majority, k budování vědomí sounáležitosti a spoluodpovědnosti*“ chápeme, že český stát má na mysli politiku integrace a nikoli asimilační.

Stát nastaví směr integračních politik, ale zapojuje další aktéry do jejich praktického uskutečnění, které se odehrává spíše na místní úrovni. Koncepce proto počítá se zapojením obcí, krajů a neziskových organizací jako prvkem, který je při tvorbě a realizaci politik integrace cizinců nezbytný. Tak vidíme, že na jedné straně stát vyžaduje přizpůsobování cizinců, na straně druhé je snahou vytváření podmínek pro integraci cizinců ze strany přijímající společnosti, čímž se z integrace cizinců stává dvoustranný proces. Koncepce počítá při tvorbě a realizaci integračních politik i se zapojením Ministerstva práce a sociálních věcí, školství a zdravotnictví, pro místní rozvoj kultury.

Podle zmínění ve webu Ministerstva vnitra³⁸ je rozhodnutí nechat stále větší odpovědnosti za realizaci integrační politiky na lokální a regionální úroveň a pro to díky financování z Evropského fondu vznikli regionální integrační centra pro integraci cizinců. Například v Liberci integrační centrum je v ulici Voroněžská 144/20 a z vlastní zkušenosti mohu říci, že pokaždé, když jsem potřeboval pomoc (například kvůli povolení po bytu nebo jen pro informace) a šel jsem do integračního centra, vždy úředníci mi vyšli vstříc a dokázali mi pomoci. Integrační centra aneb centra na podporu integrace cizinců mají hlavně funkci informovat cizinci, zajišťovat sociálně-právní poradenství, úvodní kurzy socio-kulturní orientace cizinců v české společnosti a výuky češtiny³⁹.

Uvědomuji si, že škola je důležitým pilířem integrace, který stát má v dispozici.

Na základních a středních školách je určeno pět žáků jako nejvyšší počet žáků cizinců ve třídě⁴⁰. Důvodem je, že pro učitel je složité zaručit dobrou kvalitu výuky cizinci, který třeba neovládá dobře česky a má určitě takové kulturní odlišnosti, že jen těžké se zapojí do dynamiky školy. Úkolem učitele je nejen učit předmět, ale také věnovat mezilidským vztahům žáků a jejich integraci do společnosti. Dokážu si představit, že když je to pro učitele náročný úkol u českých dětí, u cizích dětí je to ještě náročnější. Myslím, že toto je hlavní problém, kterému čelí učitel, který učí v multikulturním prostředí.

37 <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/integrace-cizincu.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

38 Dostupný na: <https://www.mvcr.cz/>

39 Dostupný na: <https://www.integracnicentra.cz/liberecky-kraj/>

40 Dostupný na: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/pocet-zaku-ve-tride>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy si toho také uvědomuje. Totiž v dokumentu „Metodické doporučení pro poskytování služeb školských poradenských zařízení žákům s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka“ čteme že „Pedagogická intervence by měla být podle potřeby zaměřena nejen na podporu školní přípravy, dovysvětlení a procvičování látky, ale i na podporu interpersonální komunikace, rozvoje sociálních vazeb a začlenění žáka do kolektivu třídy a školy, resp. školského zařízení, jakož i na otázky týkající se (dopadu) rozdílů mezi kulturními vzorci uplatňovanými v rodině a kultuře (resp. v kulturách etnických menšin) a ve většinové společnosti.“⁴¹.

Velkou roli v sociálním začlenění hraje třídní učitel, v mnohem může pomoci při vytváření dobré atmosféry ve třídě. Jedná se však o týmovou práci, kdy stejně tak má se začleněním pomáhat asistent pedagoga a školní psycholog, tedy metodik prevence primárně rizikových chování, ale zdá se, že je nedostatek odborníků⁴², což ztěžuje práci učitelů.

Celý proces začlenění a integrace často padá na jednotlivého učitele, jehož problém může spočívat v tom, že kvůli množství práce se nemůže dětem cizinců věnovat tolik, jak by byla třeba, nebo v některých případech není dost profesionálně připraven, aby zvládal multikulturní situaci.

Co se týče začlenění dětí cizinců na škole a celkově na české společnosti, zdá se mi důležité, aby škola měla vypracovaný metodický pokyn pro začlenění cizinců na škole⁴³. Jelikož se jedná o základní nebo střední školu, ředitel může povolit vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu kvůli závažným důvodům. Jeden z těchto důvodů může být nedostatečná znalost vyučovacího jazyka u žáků cizinců, jak jsem si dočetl na webových stránkách Ministerstva školství⁴⁴. Též zde bylo uvedeno, že v praxi to znamená prodloužení doby studia nebo jiné organizační změny s ohledem na vzdělávací potřeby žáků cizinců.

Vzhledem k této možnosti jistě by škola zvládla pro děti cizinců vytvořit podmínky řešením individuálního vzdělávacího plánu. Zdá se, že samotní učitelé na škole se touto problematikou zabývají. Při vyhledávání materiálů k této problematice jsem vycházel z webových stránek inkluzivní školy a materiálů zveřejněných na stránkách metodického portálu RVP⁴⁵, který se více zabývá začleněním cizinců na základních školách, ale se stejným způsobem vztahuje i na střední školy. Předpokladem je, že více cizinců začne nejprve základním vzděláním a v případě středoškolského studia již budou docela integrováni, tudíž nebude třeba žádných podpůrných opatření, a pokud k tomu dojde, bude se studium řešit individuálním vzdělávacím plánem.

Teď zkusím na základě přečtení textu „Začlenění cizinců do českých škol“ od PhDr. Titěrové, Meta o. s., (Titěrová, 2011) odpovědět si na otázky, jak by takové začlenění probíhalo. O tom tématu jsem konzultoval i MgA Starou, která má zkušenosti s prací s dětmi cizinců, pro které pořádala příměstský tábor v Plzni a v případě dospělých spolupracovala s neziskovými organizacemi, které se zabývají výukou českého jazyka. Kromě toho MgA. Stará participovala na tvorbě učebnic, které mimo českou gramatiku do sebe začleňovaly i témata potřebná k seznámení cizince s frázemi nutnými pro jednání na úřadech nebo při zdravotní péči.

Jak u dospělých, tak u dětí je základním problémem odlišný mateřský jazyk a jiné kulturní zvyklosti, kvůli kterým jsou od počátku vyčleněni z okolí. Problém nastává již v případě přijetí dítěte na školu, kdy je nutné rodiče seznámit s chodem a organizační strukturou školy, s pravidly školní docházky.

Proto by bylo dobré, pokud by většina škol měla dvoujazyčné webové stránky, čímž by dokládala svojí základní připravenost pro přijetí žáků jiné národnosti. S přílivem cizinců se v současné době setkávají především pražské školy, kde je celá ráda bilingvních a cizojazyčných rodin. Po prohlížení jejich stránek jsem zjistil, že často ani takové školy nebývají dostatečně připraveny. Rodiče jsou odkázáni pouze na jazykové schopnosti zaměstnanců školy a na jejich ochotu seznámit je co nejlépe s touto strukturou. Další možností je získání tlumočnicka, který rodičům základní informace přeloží

41 <https://www.msmt.cz/file/56096/>, str. 11

42 <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/asistentu-pedagoga-je-akutni-nedostatek-praci-zvladne-malokdo-54488>

43 Podrobnější informace ve webu: <https://www.msmt.cz/file/56096/>

44 <https://www.msmt.cz/file/56096/>

45 <https://rvp.cz/>

do požadovaného jazyka. Tuto službu nabízí mnohé neziskové organizace, například zde uvedená Meta o. s. nebo se rodiče mohou obrátit na známého nebo člena rodiny, který již český jazyk ovládá a dokáže přetlumočit požadavky, které jsou nutné. Rodiče dětí vždy myslí co nejlépe, přesto právě neporozumění základní struktury může vést k častým komplikacím.

Cizinci by mohli mít zájem studovat na soukromé škole, kde není nutné ověření znalostí z českého jazyka, ale podle mého názoru je kontraproduktivní volba. Znam Angličana, který před léty takhle rozhodl pro svého syna (v té době šestileté dítě, které umělo trochu český, ale v rodině panoval anglický jazyk), a po pěti letech znalosti českého jazyka u tohoto dítěte jsou docela omezené, a obecně může tím rozhodnutím vznikat velký problém sociální integrace žáka. Problematický je také případ přirozených menších rozdílů mezi samotnými žáky, tak jak řešit tuto situaci v případě žáka-cizince? Podle MgA. Staré právě tento problém je často přehlížen. Tři roky doučovala francouzský jazyk holčičku z ruské rodiny, a ačkoliv uměla obstojně česky, ve třídě se nikdy necítila dobře a svým okolím byla často ignorována a ani na škole se nesnažili situaci ve třídě proměnit. Klasicky se stala žákem do počtu. V případě příchodu žáka na střední školu se mi zdá situace ještě o něco složitější a mělo by to být zapracováno do metodických pokynů.

Možným řešením je mezi spolužáky nalézt patrona, který svému novému spolužákovi pomůže a je důležitým spojovacím článkem s vrstevníky. Rozvoj slovní zásoby by neměl záviset pouze na učiteli předmětu český jazyk a literatura, ale na všech předmětech, které žák absolvuje.

Do hodiny je třeba přidávat jako podpůrné prostředí různé obrázky, které pomůžou cizinci lépe se orientovat v tématu hodiny. Spolupráce celého týmu je pro překročení jazykové bariéry nepostradatelná. I přes jakékoliv doporučení je jasné, že každému učiteli se nebude chtít pracovat více, než kolik musí, a tak je na místě otázka, jak motivovat učitele, aby měli zájem se žákovi věnovat? Jednou z možných odpovědí je větší využívání asistentů pedagoga a větší koordinace mezi učiteli a asistenty.

Co se týče žáků stojí za to více zasvětit je do multikulturní výchovy a rozvinout jejich citlivost vůči odlišnostem a bojovat s ignorací, která se často nastává v případě příchodu znevýhodněného žáka, jako cizinec je. Podle věkové kategorie tato výchova může být ve formě hry, promítání dokumentů a následné diskuze nebo zapojení rodičů cizinců do školních aktivit.

Ve snaze integrovat cizince do české společnosti vykonávají nemalou službu neziskové organizace. Vedle působení státu a místních státních aktérů a zpravidla v koordinaci s nimi nabízí neziskové organizace cizincům služby jako kurzy češtiny, podpora dětí cizinců v průběhu školní docházky, doučování, pomoc s volbou školy, podpora při řešení problému ve škole, tlumočení, rozvoj sociokulturních dovedností pro dospělé i pro děti a další usnadnění v rámci komunikace s českými úřady.

Poslední bod je důležitější, než by se mohlo zdát, protože cizinci často nerespektují pravidla, způsobují „maléry“ a vyvolávají vypjaté situace ani ne proto, že by to chtěli, nebo proto, že jsou arogantní, ale spíše proto, že se neumí zorientovat v legislativním systému, který v nějakých případech zcela odlišný od systému jejich země původu. Neziskové organizace jako je Meta-ops⁴⁶ nabízí tyto a ještě další nezbytné služby. Můžeme číst ve úvodu webu Meta, že „*Rodičům s migrační zkušeností a jejich dětem pomáháme zorientovat se v českém školství a v začlenění do společnosti. Nabízíme kurzy češtiny jako druhého (cizího) jazyka pro děti i dospělé... Nabízíme semináře, metodickou podporu a materiály do výuky. Navrhujeme a prosazujeme systémové změny, které reflektují potřeby škol a dětí s odlišným mateřským jazykem a které rozvíjí jejich potenciál. Prostřednictvím aktivit pro veřejnost se snažíme podpořit otevřený dialog a porozumění mezi lidmi s migrační zkušeností a většinovou společností.*“⁴⁷

Jak jsem již psal výše, jedním z problémů je, že učitelé někdy nejsou připraveni zvládnout multikulturní situaci ve své třídě a nevědí jak se chovat k dětem cizinců. Naštěstí jsou neziskové organizace jako Inbáze⁴⁸, které nabízí kvalifikační kurzy, poradenství a metodickou podporu pro učitele. Další iniciativa Inbáze, kterou obdivuji, je zprostředkování setkání ve školách s cizincem,

46 Podrobnější informace dostupné na: <https://meta-ops.eu/>

47 <https://meta-ops.eu/>

48 Podrobnější informace dostupné na: <https://inbaze.cz/>

který vlastními prostředky si s českými dětmi povídá o svém životě, o své zemi původu a o důvodech, které ho vedly k migraci. Jak jsem psal v úvodu, nedůvěra k cizincům je často způsobena strachem z toho, co je jiné a neznámé a se mi zdá, že tato iniciativa dobrým způsobem, jak tento strach překonat.

Můj názor na neziskovou organizaci je následující: každý zákon a každé opatření musí brát ohled na lidský faktor. Učitel nebo úředník může mít zájem a motivaci vycházet cizincům vstříc a snažit se jim pomáhat v procesu integrace do školy a do společnosti, nebo naopak takový zájem nemá nebo dokonce z ideologických důvodů pociťuje averze vůči cizincům. Neziskové organizace naproti tomu pracují na základě dobrovolnictví, což znamená, že lidé, kteří v těchto organizacích pracují, mají zájem a jsou motivováni k tomu, aby jejich práce byla úspěšná a dosáhli požadovaného výsledku. Zájem a motivace se bezesporu odráží v kvalitě nabízených služeb neziskových organizací, které tak doplňují a zlepšují práci státu.

3. Objektivita médií

Čtením, analyzováním a porovnáním mnoha knih, které utvářely mé myšlenky, ať už jde o geopolitické, sociologické, antropologické knihy nebo novinářské reportáže, a jejich spojením s mými osobními cestovními zážitky v Asii, na Středním východě a v Oceánii, vytvořil jsem si princip, který je životně důležitý pro multikulturní společnost: než soudíme (pokud opravdu musíme) je třeba znát.

Mladí lidé vytvářejí své názory prostřednictvím tří typů zdrojů: vrstevníků, rodiny a médií. Ve své bakalářské práci o multikulturní výchově se zaměřuji na média a stručně vysvětluji její důvody.

Pokud mám přemýšlet o tom, co děti naučit, jak v multikulturní oblasti, tak i v jiných oblastech, řekl bych, že hlavním úkolem výchovy je naučit je samostatně myslet, zpochybňovat vše, co slyší, ověřovat si zdroje, žádat o důkazy a mít otevřenou mysl, aby uvažovaly pluralitu úhlů pohledu na světě. Myslím, že je zásadní vysvětlit dětem (ať jsou Češi, Italové, Rusové, Mexičané to je jedno), kdo jsme, jaká je naše identita a jaké jsou naše hodnoty, a to protože je důležité, ale stejně důležité je podle mě vysvětlit jim, že , kromě Čechů, Italů , Rusů atd. jsme lidské bytosti, které žijí v tomto světě, a že v tomto světě s námi žije nespočet dalších národů, národů s vyprávěním, tradicemi a hodnotami odlišnými od našich.

Je důležité pochopit a ujasnit si, že vše musí být uvedeno do správné perspektivy, že se o všem musí diskutovat, včetně toho, jaké jsou naše hodnoty.

Myslím, že jsem takto definoval to, co považuji za multikulturní výchovu, tedy pomoc dětem při formování vlastního kritického myšlení. Domnívám se, že v kontextu formování kritického myšlení media, tedy ti, kteří vyprávějí o okolním světě, hrají zásadní roli. Hlavním prostředkem k pochopení a přijetí kulturní odlišnosti jsou informace. Informovat lidi o událostech a kulturách v blízkém i vzdáleném světě je, nebo by mělo být, příchodem médií, aby každý nezávisle měl možnost vytvořit si vlastní názor a vyvodit vlastní závěry o fungování společnosti, ve které žije, a o společnostech v jiných částech světa, které nezná osobně.

Všichni, ale především děti, musíme pochopit, že existuje realita a jsou různé způsoby, jak ji interpretovat, může se stát, že vyprávění události je stranné, možná ten, kdo ji vypráví, některé aspekty zvýrazní a jiné minimalizuje.

Poctivý novinář musí sdělit vše, co zjistí, aniž by skrýval, co ho trápí, mít vlastní názor mu nesmí bránit v objektivitě, bez přehánění, v rozebrání všech důvodů a zvážení všech úhlů pohledu, i těch, které se mu zdají nelogické nebo zlé. Pokud k sobě chceme být upřímní, musíme umět chápat události, které se kolem nás dějí, objektivně a ve své komplexnosti.

Jako příklad beru současnou ruskou invazi na Ukrajinu, protože je to dobrý příklad toho, jak každý národ má své vlastní veřejné a sdílené vyprávění o událostech, a na základě toho, jaké zprávy jsou vybrané pro zveřejnění, a jak zprávy jsou vykládané, vyprávění a media formují mysl každého člověka, silně ovlivňují jeho kulturní, sociální, politické vědomí i samotnou vizi života.

Mladí Rusové se ve škole učí příběh o velké vlastenecké válce – to je jak Rusové říkají nacistické

invazi do Sovětského svazu v roce 1942, pro Rusy jde o nejtragičtější událost 20. století – a příběh o tom, že v té době mnoho Ukrajinců se rozhodlo kolaborantem s nacisty proti Rusům. To vše je pravda, ale není to celá pravda. Výmluva, kterou Rusko nyní napadlo Ukrajinu, je, že nacisté jsou stále ve vládě na Ukrajině a že ruská menšina na Ukrajině je utlačována. Je na tom trochu pravdy, ale ne vše je řečeno, nicméně mnoho Rusů těmito informacím upřímně věří, i když nejsou v žádném případě objektivní. Toto je jejich národní vyprávění.

Na druhou stranu, vyprávění o ukrajinském lidu a zprávy sdělované Ukrajincům představují stejný typ problému. To, co říkají, je pravda, ale to není vše. Mladí Ukrajinci se ve škole učí příběh o tom, co je pro Ukrajince nejtragičtější událostí 20. století, tedy o velkém hladomoru ve třicátých letech způsobeném Rusy a příběh o tom, že oslavní ukrajinští vlastenci – kteří dodnes mají pomníky na náměstích nebo podle kterých se jmenují ulice a školy - byly utlačovány Rusy. Je to pravda, ale to není všechno⁴⁹. Píšu o tom proto, že vyprávění o události, která je určena mladým lidem – ať už objektivní nebo ne – určuje jejich způsob myšlení. Vyprávění o této válce mladým Čechům je často jednostranné: Rusové jsou špatní, Ukrajinci jsou oběti. Ještě jednou je to pravda, ale to není všechno.

Hledání objektivních informací je pro mladé lidi cvičením svobody. Například: ruská výmluva, že Ukrajinu ovládají nacisté, je zjevně přehnaná (ukrajinský prezident je Žid), nicméně je nepopíratelné, že na Ukrajině již léta existují ozbrojené milice otevřeně neonacistické, které se nedávno integrovaly do ukrajinské armády, při zachování určité autonomie a především svých ideálů. Ukrajinská a evropská média tento fakt minimalizují, ale myslím si, že kdyby v Česku byl pravý sektor nebo prapor Azov, nezůstalo by to bez povšimnutí. Na Ukrajině je evidentně velký problém s neonacismem, ale společnost se jeho řešení vyhýbá⁵⁰.

I když se to v Rusku neříká, je pravda, že Rusové po staletí potlačovali ukrajinskou národní identitu (to je ukrajinský národní příběh), ale to není vše: součástí ukrajinského vyprávění není, že mnoho ukrajinských vlastenců, jimž náměstí a školy jsou vyhrazené, byly také antisemitské, velkým potěšením kolaborovaly s nacistickými okupanty a velkým potěšením zmasakrovali Židy. Kromě toho současná ukrajinská vláda již léta zakazuje mluvit, psát nebo vyučovat ruštinu v rusky mluvících oblastech, čímž fakticky utlačuje rusky mluvící ukrajinské obyvatelstvo⁵¹.

Píšu to proto, abych zdůraznil význam médií při utváření otevřené a multikulturní mentality a vysvětlil tedy, co znamená objektivní informace.

Od dospívání čtu každý den italské noviny. Když mám čas, čtu i zahraniční noviny jako francouzské „Le monde“, anglické „Daily worker“, španělské „El pais“ a navštěvuji různé weby (Amnesty International a další) a snažím se tak porovnávat různé způsoby vyprávění aktuálních událostí v závislosti na ideologický směr novin, na politickou situaci v té zemi a na další faktory. Čím více zdrojů konzultuji, tím více mohu mít pravdivý obrázek o tom, co se ve světě děje. Po všech těch letech jsem došel k osobnímu závěru, že, aby se daly informace považovat za objektivní, musí splňovat následující podmínky:

- Informace musí být zevrubné a přesné.
- Každá informace musí být korelovaná vedlejšími informacemi, které umožňují vytvořit úplný snímek o situaci.
- Všechny zprávy, aby byly považovány za spolehlivé, musí uvádět zdroje, z nichž čerpají informace. Zdroje, o které se jedná, musí být důvěryhodné (žádné hospodské názory, jako například „říká se ...“ nebo „slyšel jsem...“) a přístupné pro všechny.
- Každá událost má více úhlů pohledu, než pohled pozorovatele. Objektivní pozorovatel musí podat zprávu z „jiného“ úhlu pohledu, než ten dominantní (říká se tomu *main stream*) a to nejneutrálnějším způsobem. Uvědomuji si, že to není vůbec snadné, ale je třeba alespoň

49 Hobsbawm E. J., *Il secolo breve*.

50 Podrobnější informace ve webu: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2022/03/13/guerra-russia-ucraina-dal-gruppo-wagner-al-battaglione-azov-ecco-le-milizie-parallele-di-mosca-e-kiev-il-caso-dei-ceceni-gruppi-schierati-su-entrambi-i-fronti/6523743/>

51 Hobsbawm E. J., 2014, *Il secolo breve*.

Podrobnější informace také ve webu: <https://www.youtube.com/watch?v=prI4X5VwXgU>

- vyzkoušet.
- Každá událost, každá kultura a každé lidské chování má celou řadu pozadí, řadu historických, ekonomických a sociálních příčin, které objektivní informace musí podat, aby byla tato událost, kultura a lidské chování srozumitelné.
- Zjednodušení a zobecnění nemají žádné místo v objektivní informaci a následně v multikulturalismu.

Před časem jsem viděl chlapce, který měl na bundě malou placku se slovy „demokracie není zadarmo“. Totéž platí pro objektivní informaci.

Objektivní informace nám musí umožnit poznat a vytvořit prostor pro přemýšlení, nesmí nasměrovat názory ani dělat jednostrannou propagandu.

Je tedy na každém z nás se neuspokojit s oficiálními „pravdami“, ale spíše hledat a ověřovat informace, které jsou nám poskytovány.

Rozdíl mezi demokracií a totalitním režimem spočívá v možnosti pochybovat.

V následujících podkapitolách uvádím příklady, které by se daly nazvat „objektivní dezinformace“ a které, bohužel, utvářejí evropské veřejné mínění. Ke každému příkladu uvedu i stručný komentář, poukazující na určitou zaujatost sdělení a navrhnu možnost objektivizace daných sdělení.

3.1 Cizinci znásilňují naše ženy

Sexuální násilí je příšerná věc, skutečný akt barbarství vůči celému ženskému pohlaví a měla by být odsouzena bez asi a bez ale.

Zpráva: Dne 19. 6. 2019 v Litoměřicích cizinec malajského původu znásilnil českou ženu⁵².

Komentář ke zprávě: Zprávy byly široce hlášeny v celostátním tisku a část veřejného mínění, jímž byla náležitě nasměrovaná, vyvolala sbor odporu a hněvu a naplnila web nadávkami a urážkami vůči cizincům (všimněte si, že přechod z jednotného čísla „cizinec“ k množnému číslu „cizince“ byl příliš snadný a zřejmý).

Ve stejném týdnu, ve kterém byl tento zločin spáchán, ale policie shromažďovala obžaloby z osmi dalších případů sexuálního násilí páchaného českými muži na českých ženách.

Na rozdíl od prvního případu byly ovšem zprávy o těchto osmi případech publikovány pouze v místním tisku, zatímco v celostátním tisku bylo hlášeno jen málo nebo vůbec nic.

Analýza dopadu takto prezentovaného sdělení:

Vypadá, že, když Češi spáchají sexuální násilí, tolik rozrušení nedělá, jako když spáchá to cizinec, navíc barevný. Vyvolává se podezření, že to, co zlobí nejvíc, není sexuální násilí samo o sobě.

Tuto epizodu hlásím, protože se mi zdá dobrý příklad multikulturální „nevýchovy“.

Pokus o objektivizaci uvedené zprávy: kdybych byl novinář a měl na srdci multikulturální model společnosti, napsal bych skutečnost tak, jak se stala, pak bych psal rozhovory s příslušníky různých komunit cizinců, abych jim dal možnost vyjádřit svůj názor o tom, co se stalo. Český čtenář by si tak přečetl i úhel pohledu „toho druhého“ a vyhnul by se nepříjemnému zobecňování. Právě proto, že multikulturalismus znamená také pluralitu názorů. Tato zpráva je dobrým příkladem toho, jak mohou média a jejich způsoby komunikace ovlivňovat lidi a vytvářet otevřenou či uzavřenou mentalitu vůči cizincům.

3.2 „My“ jsme ti hodní

Často se mluví o islámském terorismu ne jako o jevu v kontextu dobře definovaného geopolitického scénáře se spoustou příčin a následků, ani se neklade správný důraz na rozdíl mezi činy menšiny v kontrastu s myšlenkou většiny ve stejné komunitě. Mluví se o tom spíše jako „střet civilizací“, které jsou neslučitelné a nekompatibilní v jejich základních hodnotách.

Nemám v úmyslu se věnovat tématu islámského radikalismu, které by vyžadovalo práci samo o sobě, ale představit ten „jiný pohled“, o kterém jsem psal, což je základní prvek objektivních informací a multikulturalismu samotného.

⁵² Podrobnější informace dostupné na web: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/litomerice-znasilneni-cizinec-policie-vazba-zadost-o-azyl_1906201203_kno

Uvádím zde dva případy opomenutí podrobností z media, které mohou přinést (jak v podstatě dělali) k jednostrannému pohledu na realitu.

Zprávy jsou:

- 17. června 2015 v Charlestonu v Jižní Karolíně (USA) se mladý muž vloupal do biskupského kostela metodistů, který normálně navštěvují Afroameričané a tam zabil devět lidí⁵³.
- 28. října 2015 v Colorado Springs v Colorado (USA) se muž ozbrojený samopalem zabarikádoval na klinice na potraty, vzal rukojmí 150 lidí (téměř všechny ženy), zabil tři lidi a zranil další devět, než se podařilo policii ho odzbrojit, a tím mu bránit ve skutečném masakru. Útočník měl sebou i výbušniny⁵⁴.

Mohu komentovat tím, že tyto a další podobné masakry se liší od četných masakrů, které se stanou ve Spojených státech, protože mohou bez problémů být považovány za skutečné teroristické činy diktované rasismem (první případ) a z křesťanského náboženského fanatismu (druhý případ). Politováním jsem osobně zjistil, že velká část českého tisku představila jednotlivce, kteří provedli tyto masakry, jako prosté psychopaty, a vynechala (podle mě záměrně) důležitý detail, o kterém ostatní evropské noviny informovaly, aniž by tomu však daly správnou váhu: atentátníci otevřeně se prohlásili za neonacisty, xenofoby, „praví“ křesťany. Podobným způsobem mezinárodní média nerad uznávají, že od roku 2015 do roku 2017 evropské ultranacionalistické a xenofobní formace provedly 61 útoků, zabily 16 lidí a zranily dalších 562 lidí.

Dopadem takto prezentovaného sdělení je snáha dokázat teorém, že atentát, který provede muslimský jednatel, legitimuje negativně odsouzení *všech* muslimů, protože „násilí je součástí jejich kultury“ a tak dále, zatímco pokud bilí supremacisté nebo křesťanští radikálové provádějí atentáty, je tendence snižovat jeho význam (konec konců je to jen psychopat nebo je to jen sociální nepokoj), a tak se společnost vyhýbá jakéhokoli pokusu o sebekritiku.

V zásadě jde o pokus, podle mého názoru, spojit myšlenku terorismu s islámem a popřít nebo minimalizovat skutečnost, že existuje terorismus jiného původu, než islámský. Bílý, rasistický, křesťanský terorismus. Pokud cílem těch medií, která neinformují objektivně, je zrušit veškeré úsilí ve směru multikulturní společnosti, tak se snaží vytvořit jasné ale zároveň fiktivní rozlišení mezi „námi“ (evropskou kulturou) a „jimi“ (zbytkem světa). K tomu pokračují ve vynulování jakéhokoli kritického myšlení, tedy pochybnosti o tom, že „my“ jsme dobří *a priori* a „oni“ jsou špatní *a priori*.

Tím nechci říci, že *všechna* evropská média chtějí vytvořit atmosféru mezikulturního nepřátelství, ale pouze zdůraznit, že to je podle mého názoru obecný sklon.

Pokus o objektivizaci uvedené zprávy by byl upozornění na ideologický původ a motivaci útočníků a informování lidí o existenci krajně pravicových ozbrojených organizací, které jsou ve vzájemném kontaktu a jejichž účelem je rozvracení demokratického řádu.

Objektivní informace by měla odsuzovat vznik a rozvoj neofašistických a neonacistických teroristických formací a jejich celoevropské propojovací sítě. Měla by také informovat o skutečnosti, že xenofobní a homofobní neofašismus, nepřítel jakéhokoli multikulturalismu, je *objektivně* vážným problémem veřejného pořádku v Evropě.

Stačí si připomenout, že když v roce 2011 norský neonacista A. Breivik provedl v Oslu, Norsko, řadu teroristických útoků, při nichž zabil 77 a zranil 319 svých krajanů „vinných“, podle něho, za přání příliš liberální a multikulturní společnosti, desítky extrémistické pravicové formace v celé Evropě schválily jeho čin a uznaly „kamaráda“ Breivika za hrdinu.

Po atentátu ISIS v Paříži v roce 2015 (Bataclan) bylo mnoho lidí upřímně dojata krutostí masakru, facebook byl naplněn francouzskými vlajkami a na mnoha školách byla na počest obětí terorismu dodržovaná minuta ticha. To je vše rozumné.

53 Zpráva dostupná na web: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2015/06/18/usa-strage-in-chiesa-di-afroamericani-9-morti-crimine-di-odio-razziale/1789524/>

54 Zpráva dostupná na web: <https://www.ugomariatassinari.it/il-massacro-antiabortista-in-colorado-il-terrorismo-religioso-nel-cuore-dellamerica-bianca/>

Po neonacistickém útoku v Oslu bylo přesídleno mnohem méně lidí, facebook **nebyl** naplněn norskými vlajkami a školy na počest obětí terorismu **nedodržovaly** minutu ticha. To vše přesahuje „neobjektivní“ pohled na realitu, to je spíše *odmítnutí* reality. Neúplným zpětným získáváním informací a vyhýbáním se propojení událostí a fakta vzájemně souvisící, se zdá, že část evropských médií našla nejjednodušší (ale také nejméně účinný) způsob, jak problém vyřešit. Dělat, jako že problém neexistuje.

3.3 Číňané jedí psy

Kdybyste chtěli hanobit jinou kulturu, než je ta vaše, první věc, kterou musíte udělat, je degradovat její morální hodnoty a odlidštit jejich členy.

Myslím si, že všichni jsme četli, že Číňané mají rádi psí maso a jsme byli vyděšení, když jsme viděli fotky nebo videa psů, věrných přátel člověka, zavřených v klecích, ve kterých se nemohou -ani pohybovat, zabíjených a vykuchaných, aby byli vaření. Vypadá to jako akt čistého zla a líčí Číňany jako krutý a bezcitný národ.

Mezi mnoha informacemi není vůbec snadné najít nějakou informaci, která nemíří pouze ke vyvolávání emocionální reakce, ale jen se snaží ukázat objektivní fakta.

Především je třeba znát vedlejší informace, že Čína (téměř miliarda a půl obyvatel, což odpovídá 18% světové populace) je multikulturní zemí, kde žijí populace s velmi odlišnými tradicemi a životními způsoby (například oficiální čínský jazyk je jazyk, který všichni Číňané musí se učit ve škole, ale není to jazyk, který všichni mluví doma).

Po tomto objasnění, kdyby někdo chtěl dozvědět více o Číňanech, kteří jedí psy, by zjistili, že se jedná o tradici, mimo jiné ani ne tak starou, používanou v jihovýchodní Číně, ale nikoli v celé Číně. Zjistil by také, že 56% Číňanů by chtělo zakázat obchod se psím masem a že dokonce 69% populace (téměř tři čtvrtiny) nikdy neochutnávalo psí maso a nikdy nemělo v úmyslu udělat to⁵⁵.

3.4 „Ty černé huby, my jim pomáháme a oni takhle se chovají. Jsou to bestie.“

Toto je jen jeden z mnoha komentářů (a jeden z nejlaskavějších), které je možné číst pod videu zveřejněným na webu v 30. října 2018⁵⁶. Titulek, který toto video představuje, doslova říká: „to jsou výsledky nekontrolované imigrace. Ve Francii, stejně jako v každé evropské zemi, občané již nemohou tolerovat degradaci, násilí a nepokoje kvůli migrantům. Musíme zcela přehodnotit přijímací systém. Stop invazi“.

Video ukazuje skupinu černochů, kteří protestují útočením na lidi a převrácením popelnice na zemi na veřejném náměstí. Jsou to migranti, říká titulek.

Výzkumem bylo zjištěno, že toto video pochází z Jižní Afriky a nemá nic společného ani s Evropou ani s migranty. Jedná se o skupinu vzbouřenců, kteří demonstrovali v Stellenbosh (Jižní Afrika) kvůli nepříznivému soudnímu rozhodnutí.

Není pochyb, že ti, kteří toto video publikovali, věděli, jaký je jeho původ, a cílevědomě lhali.

Ve chvíli, když zjistíme pravdu o této informaci a odhalíme pokus o manipulaci, z té „informace“ zbývá jen jedna věc. Podněcování k rasové nenávisti, vytváření strachu a předsudků vůči rozmanitosti. Web je plný tohoto druhu „informací“. I když to vyžaduje odvahu tomu říkat. Je na každém z nás nevěřit slepě všemu, co se říká, a vždycky ověřit zdrojovou spolehlivost.

55 Podrobnější informace dostupné na web: https://www.indy100.com/article/a-brief-list-of-countries-which-eat-dog-meat-the-most--bkSW_v654Z

56 Podrobnější informace dostupné na web: <https://www.open.online/2018/12/30/il-falso-video-dei-migranti-in-rivolta/>

3.5 Islámská invaze

Historie vztahu mezi západní křesťanskou kulturou a východní islámskou kulturou (cíleně odmítám slovo civilizace) byla vždy dvojnásobná.

Na jedné straně došlo k celé řadě konfliktů, které byly, alespoň z islámského hlediska, vždy motivované pragmatickou politikou územního dobývání a nikdy náboženskými důvody ani hledáním nepolapitelného „střetu civilizací“ s Evropou. Na druhé straně došlo k téměř nepřetržité řadě obchodních a mezikulturních výměn mezi dvěma břehy Středozemního moře.

Západ například získal důležitá východiska aritmetiky z východu (pojem čísla nula je z arabského původu, až do pozdního středověku v Evropě neexistovala nula jako matematické číslo, což znemožnilo celou řadu geometrických výpočtů. Dodnes se čísla používaná v Evropě nazývají arabskými číslicemi, mnohem praktičtějšími, než římské číslice), strojírenství (použití vodní páry jako tlační síla, prostě prototyp parního stroje), astronomie (azimut z arabštiny As-sûmut, zenit ze samt al-ra's-ru'ūs a nadir ze nazir al-samt jsou základní výpočty, které se stále používají k určení navigační trasy na otevřeném moři) a algebry (z arabštiny al-ğabr).

Tato východiska byla základními kameny průmyslové revoluce a celého moderního evropského věku. To jsou jen některá fakta, o kterých by měla hovořit jakákoli média, která chtějí objektivně mluvit o aktualitě a o vztazích mezi západem a islámem.

V důsledku sledu atentátů, které v Evropě provedl islámský terorismus (pojem, který je velmi obecný a nepřesný), jsme svědky oživení mezináboženské nenávisti mezi západem a východem, která pravděpodobně nebyla zaznamenána od středověku.

Nejvyšší projevy této nenávisti jsou na jedné straně Isis a na druhé straně to, co v Evropě přebírá charakteristiky islamofobního hnutí. Přestože toto hnutí přitahuje k sobě spíše ultranacionalistické, xenofobické, rasistické a neofašistické prvky, má také určitý vliv i na lidi, kteří nejsou zrovna extremisté, ale jsou vyděšení z množství nepřesných nebo přímo nepravdivých zpráv šířených těmi politickými a sociálními silami, které zneužívají strach (nepřátele jsou všude) k posílení jejich autority. Je to klasická totalitní strategie.

Je třeba uznat, že samotné slovo islamofobie připomíná spíše mentální poruchu, než racionální myšlenku, a je to jasné, že islamofobie odepře jakoukoli formu multikulturalismu.

Než budu pokračovat v analýze tezí islamofobie a jejich šíření v médiích, dovoluji si udělat stručné odbočení, abych vysvětlil pojem dystopie.

Dystopická literatura je fascinující literární žánr, ve kterém autor bere skutečnou příležitost, táhne ji do extrému a staví na tom scénář, který, i když zůstává v oblasti důvěryhodnosti, již vzdálí od jakékoli objektivní reality. Dystopické romány jsou součástí únikové literatury, jejímž největším mistrovským dílem je podle mého názoru 1984 od George Orwella.

Budu teď se snažit porovnat objektivní a ověřitelná fakta s dystopickou realitou navrženou různými proti migračními a islamofobickými hnutími.

Islámofobická dystopická realita: probíhající imigrace je skutečná muslimská invaze, když se nebudeme bránit, za několik let Evropa se stane muslimským kalífátem, všude budou minarety, naše ženy budou muset nosit závoj a evropská kultura bude zničena.

Objektivní fakta: podle údajů Agentury OSN pro uprchlíky vrchol migračního toku k Evropě byl ve dvouletém období 2015–2016, zatímco v posledních třech letech došlo k neustálému poklesu. Podle výzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva žije v Evropské unii přibližně 21 milionů muslimů z celkové populace 512 milionů (aktualizované údaje do 31. 12. 2018). Z těchto údajů pochopíme, že muslimové v Evropě představují 4% populace. Ten, kdo se představoval invazi ve stylu „zlaté hordy“ Čingischána, bude pravděpodobně zklamán.

Islámofobická dystopická realita: mezi přicházejícími uprchlíky se schovávají teroristé. Ty se schovávají mezi uprchlíky a přicházejí do Evropy, aby proselytizovaly a prováděly atentáty.

Objektivní fakta: Bylo by možné namítat, že aspoň trochu inteligentní terorista by neriskoval cestu na moře se stovkami dalších lidí na lodi, která se často potápí (v letech 2014 až 2018 byla získána utopená mrtvola z více, než 16 000 migrantů, což znamená, že jich je pravděpodobně mnohem více. Středomoře je obrovský hřbitov).

I když se loď nepotopí, největší pravděpodobností je, že bude zachycena hlídkovou lodí italského, řeckého nebo maltského vojenského námořnictva, údajný terorista bude identifikován, uložen a zadržen až do půl roku v uprchlickém táboře, pak by mohl teprve vstoupit v Evropě nebo být repatriován. Nelegální přistání je vzácnější, než si myslíme.

To je cesta, které čelí mnoho migrantů. Rekl bych, že faktory ponechané náhodě jsou takové, že je nemyslitelné, že se terorista rozhodne použít trasy migrantů jako „vstupní lístek“ do Evropy.

Objektivní fakta: aby legenda teroristů smíchaných s uprchlíky nedala smysl, stačí číslo 99.

99 je procento útoků, které islámské terorismus provedlo v zemích muslimské většiny, zatímco v Evropě bylo provedeno pouze 1%.

Kromě vyhlášení ISIS a evropské islamofobní propagandy, která se snaží šířit teorii „střetu civilizací“, hlavními oběťmi islámského terorismu jsou muslimové, ne Evropané.

Jedná se o objektivní skutečnost, kterou evropský tisk často nezveřejňuje, a tak nás nechává v neustálém strachu, že jsme pod útokem celého islámu, když naopak jde o extrémistická frakce islámu, která masakruje především jeho vlastní lidi. Není těžké pochopit, že většinu „muslimských“ uprchlíků tvoří lidé, kteří utíkají z terorismu a kteří nechtějí žít pod šarí islámských extremistů. Nebo nechtějí zemřít při bombardování.

Nebo nechtějí být zavřeni a „zapomenuti“ ve vězení, protože bojují za lidská práva.

Nebo nechtějí zemřít hladem, žízní nebo nedostatkem léků.

Jen aby bylo jasné z jakého kontextu přichází mnoho migrantů.

Zbývá jen říci, že mnoho islamofobů a xenofobů neví (nebo nechce vědět), že islám je extrémně multikulturní realitou.

Muslimské Ummě (spolek věřících) patří desítky etnických skupin roztroušených po celé planetě, které hovoří jazyky, které spolu nemají nic společného, mají velmi odlišné tradice a víry, různé stupně laicizace a sama interpretace islámu se značně liší od národu do národu.

Předpokládat, že indonéský muslim (ze jávanského etnika) interpretuje a prožije islám stejným způsobem jako nigerijský muslim (ze Hausa-Fulaniho etnika, 11 000 km daleko od sebe) nebo že bosenský muslim (ze slovanského etnika) interpretuje a prožije islám stejným způsobem jako uzbecký muslim (středoasijského etnika, 5 500 km daleko od sebe) není jen dystopické: je hloupé. Nejhorší zjednodušení, které lze provést, je klasifikovat jednotlivce podle jeho náboženství a barvy kůže.

Každý člověk je jedinečný a neopakovatelný.

Před lety jsem četl větu v letáku české nevládní organizace CheironT, která bojuje za multikulturalismus a integraci romské komunity v České republice a se kterou jsem opakovaně spolupracoval:

„Život je barevný, tak proč myslet černobíle?!“

4. Volnočasový program „Světové hry“

Volnočasový program „Světové hry“ je vhodný pro děti mladšího/středního školního věku (8 až 10 let) a může být realizován ve volnočasových zařízeních, například v domech dětí a mládeže.

Hlavním cílem programu je pomocí her z různých kulturních prostředí seznámit účastníky s odlišnostmi i podobnostmi různých kulturních skupin a nacházet podobnosti, které spojují evropské děti s dětmi z jiných kontinentů.

Dalšími výstupy programu jsou vnímání rovnocennosti jiných etnik, vnímání ostatních lidí jako sobě rovnocenných, chápání odlišností a specifík odlišných kultur jako obohacujících a přínosných. Aktivity z programu podpoří také rozvoj skupinové soudržnosti, schopnosti socializace, empatického citění a jelikož jde především o pohybové aktivity, rozvoj motoriky, reflexů a fyzické kondice.

Program zahrnuje účast 10 až maximálně 15 dětí pod dohledem dvou dospělých osob. Aktivity nejsou příliš fyzicky náročné a vzhledem tomu, že jsou zaměřené spíše na spolupráci, než na soutěž, mohou se zúčastnit různě staré děti obou pohlaví. I když aktivity programu nejsou nebezpečné, je vhodné mít s sebou lékárničku.

Je také vhodné mít po dobu realizace aktivit k dispozici dostatek vody k pití a ovoce ke svačině.

Program probíhá cca 3 hodiny, ideálně venku (v zahradě nebo v parku dostatečně velkém pro skupinu patnácti dětí) za krásného slunečného dne a spočívá v následujících bodech:

- seznámení s dětmi
- úvod programu
- první aktivita
- diskuze a hodnocení od dětí
- druhá aktivita
- diskuze a hodnocení od dětí
- svačina
- třetí aktivita
- diskuze a hodnocení od dětí
- čtvrtá aktivita
- diskuze a hodnocení od dětí
- pátá aktivita
- diskuze a hodnocení od dětí o aktivitě a o celém programu
- rozloučení
- evaluace programu z pedagogického hlediska

Průvodcem programu je jeden ze dvou dospělých, který uvádí program, uvádí každou jednotlivou aktivitu, vysvětluje pravidla hry, dohlíží na průběh aktivit a vede diskusi.

Hodnocení dětí je důležitým zdrojem informací, který umožní pochopit, zda program splnil svůj účel, tedy bavit a vést k přemyšlení, a pokud ne, umožní pochopit, co bylo špatně a co je třeba změnit.

Seznámení s dětmi

Časová dotace: 10 – 15 minut

Pomůcky: deky nebo karimatky na posazení na zemi.

Průběh aktivity: průvodce přivítá děti představí se. Děti sedí v kruhu a následně se každé z nich představí ostatním. Mohou říct, jak se jmenují, kolik jim je, mohou si o sobě trochu popovídat, a vysvětlit, co od tohoto setkání očekávají. Seznámení má za účel vytvoření skupinové soudržnosti, navíc dává průvodci možnost lépe poznat účastníky.

Úvod

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: počítač, projektor, prodlužovací kabel

Průběh aktivity: zahájením programu bude seznámení účastníků s příběhy tří dětí podobného věku jako účastníci. Jsou to Bem z Ghany, Masoud z Libanonu a Ravi z Indie. Pomocí počítače a projektoru průvodce promítá fotografie vesnic těchto dětí a "fotografický souhrn" toho, jak se jejich den vyvíjí. Zároveň průvodce komentuje fotografie a díky tomu vypráví o životě těchto dětí.

Cílem těch příběhů je uvedení účastníků do aktivit a vzbudit jejich zvědavost a zájem o rozdíly mezi národy. Snahou je ukázat, že navzdory kulturním rozdílům mají tyto tři děti s účastníky více společných věcí, než věci, kvůli kterým by si nerozuměli. Například Bem sní o tom, že bude fotbalistou, Masoud má sbírku autíček a Ravi má rád „barbíny“.

V případě, že účastníci budou klást otázky o životě Bema, Massouda a Ravi, průvodce poskytne podrobnější informace (v tomto případě se časová dotace prodlouží).

Poté co se účastníci seznámí s těmi dětmi, jim bude představená struktura programu.

První aktivita: skupinová hra z Libanonu "Na shir al Nuh"

Časová dotace: 10 – 15 minut.

Pomůcky: deky a karimatky.

Průběh aktivity: průvodce uvádí hru a vysvětlí pravidla. Na shir al nuh znamená Noahova/Noemova archa. Hra spočívá v tom, že děti sedí v kruhu, první dítě dělá zvuk a pohyb zvířete, druhé dítě musí opakovat zvuk a pohyb prvního dítě a udělat zvuk a pohyb jiného zvířete a tak dále, Dítě, které nezvládne zopakovat správné pořadí zvířat, začne nové kolo hry.

Po ukončení akce se účastníci sejdou a v rámci diskuze v kruhu si promluví o svých zážitcích a pocitech. Průvodce se ptá, zda se hra líbila, a jestli se v Čechách hraje nějaká podobná hra.

Všimáme si podobností i rozdílností her hraných dětmi v různých částech světa.

Druhá aktivita: pohybová hra z Libanonu "Aaqab"

Časová dotace: 30 minut.

Pomůcky: židle a desetimetrový silný provaz.

Průběh aktivity: průvodce uvádí hru a vysvětlí pravidla. Slovo Aaqab znamená orel. Průvodce vytvoří provazem na zemi kruh ("holubí útulek"), přibližně 10 metrů od kruhu umístí židli ("orlí trůn"), vymezuje role a vysvětlí pravidla. Hra spočívá v tom, že jedno dítě je orel, ostatní jsou holubi. Orel sedí na trůnu a po startu holubi lítají po poli, dle svého rozhodnutí orel seskočí z trůnu a zkusí chytat holuby. Vyplašení holubi musí rychle „letět“/utíkat do kruhu. Holubi, které orel chytí, si jdou sednout za orlí trůn. Když zůstane v kruhu poslední holub, role se obrátí. Holubi musí chytit orla, který musí utéct na trůn. V případě, že orel dokáže utéct, začíná další kolo, jinak holub, který chytí orla, se stává orlem pro další kolo hry.

Po ukončení akce se účastníci sejdou a v rámci diskuze v kruhu si promluví o svých zážitcích a pocitech. Opět se ptáme, zda děti znají nějaké podobné hry a všimáme si podobností i rozdílností her hraných dětmi v různých částech světa.

Třetí aktivita: pohybová hra z Ghany "Mbube mbube"

Časová dotace: 25 minut

Pomůcky: šátek na zakrytí očí.

Průběh aktivity: průvodce uvádí hru a vysvětlí pravidla. Slovo mbube znamená lev. Děti se drží po ruce a tvoří kruh. Jedno dítě má zakryté oči a je "mbube", druhé dítě v kruhu je gazela.

"Mbube" se zavazanýma očima loví v kruhu gazelu. Děti, které tvoří kruh, odříkávají "mbube mbube" takovou silou, jakou se lev přibližuje ke gazele - silněji, když lev je u gazely, slaběji, když se vzdaluje. Když lev chytí gazelu, dvojice se vymění – lvem a gazelou se stanou další dvě děti z kruhu.

Po ukončení akce se účastníci sejdou a v rámci diskuze v kruhu si promluví o svých zážitcích a pocitech. Opět se ptáme, zda děti znají nějaké podobné hry a všimáme si podobností i rozdílností her hraných dětmi v různých částech světa.

Čtvrtá aktivita: pohybová hra z Ghany "Mamba"

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: čtyři židle.

Průběh aktivity: průvodce uvádí hru a vysvětlí pravidla. Průvodce vymezi hrací pole ve tvaru čtverce, rohy jsou vytyčeny židlemi. Mamba je jedovatý had. Jedno dítě je vybráno jako "mamba" a musí chytat ostatní děti, které utíkají ve vytyčeném poli. Koho mamba chytí, ten si za ni stoupne, chytí ji za ramena a stane se součástí hada. Čím delší je had, tím těžší je pro ostatní uniknout. Hra končí, když jsou všechny děti chyceny a stanou se také součástí mamby.

Po ukončení akce se účastníci sejdou a v rámci diskuze v kruhu si promluví o svých zážitcích a pocitech. Opět se ptáme, zda děti znají nějaké podobné hry a všimáme si podobností i rozdílností her hraných dětmi v různých částech světa.

Pátá aktivita: alternativní cvičení matematiky z Indie

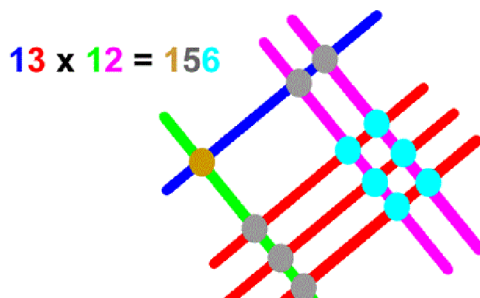
Časová dotace: 10 minut

Pomůcky: tabule a fixy.

Průběh aktivity: průvodce vysvětlí jednoduchý způsob násobení, který se používá v Indii.

Napíše na tabuli příklad a vyzve děti, aby ho samy zkusily vypočítat.

Následně nabídne nový postup řešení, Pomůckou bude nakreslení sítě. Jedna číslice příkladu bude znázorněna vertikálními čarami, druhá číslice horizontálními. Například příklad 13×12 bude znázorněn následovně: $13 = 1$ vertikální čára – mezera – 3 vertikální čáry; $12 = 1$ horizontální čára – mezera – 2 horizontální čáry. pak kreslit 3 diagonální čáry, které vytvoří 3 pole (pole je tam, kde se vertikální a horizontální čáry setkávají, např. 13×12 budou dolní pole, střední pole a horní pole). Nakonec spočítáme body (průsečíky čar), součet bodů na poli je součástí výsledku násobení.

Po ukončení akce se účastníci sejdou a v rámci diskuze v kruhu si promluví o svých zážitcích a pocitech. Opět se ptáme, zda děti znají nějaké další podobné techniky počítání a všimáme si podobností i rozdílností.

Evaluace

Cílem evaluace je zhodnotit, zda navrhované aktivity děti zajímají a zda se do her zapojují s nadšením. Tak by se mohlo podařit dosáhnout cíle: ukázat účastníkům, že navzdory kulturním, jazykovým, náboženským a jiným rozdílům potřebují děti na celém světě stejné věci: hrát si, bavit se, být spolu. Je také možné, že díky aktivitám programu účastníci chápou koncept rovnocennosti a oceňují odlišnosti a specifika odlišných kultur. Děti se vrátí domů s tím, že věci, které nás spojují, jsou důležitější než ty, které nás rozdělují.

Uvědomovaná „rizika“ programu: je možné, že některá aktivita zabere více času nebo si děti nějakou hru oblíbí a nebudou chtít přestat hrát, a tím pádem nezbyde čas na další aktivity. V tomto případě je to nutné lépe zpracovat časovou dotaci. Může se také stát, že navrhované aktivity nebudou vhodné pro děti tohoto věku a nevzbudí zájem, nebo že děti nepochopí cíl aktivit (vnímání rovnocennosti, chápání odlišností jako obohacujících a přínosných) a diskuse po aktivitách nebudou odpovídat cílům a tématům aktivit. V tomto případě je nutné zlepšit způsob komunikace a dále zjednodušit pojmy tak, aby byly srozumitelnější. Obecně je vždy dobré mít schopnost improvizovat a přizpůsobit se případné situaci.

Závěr

Odhaduje se, že v současnosti je na světě přes 200 milionů migrantů a uprchlíků, přičemž za posledních 35 let došlo k nárůstu o 50 %. A zdá se, že růstový trend bude pokračovat.

V rámci takového scénáře jsou žádosti imigrantů, zejména mladých, o pomoc stále častější a projevují se četnými a různorodými problémy, které lze obecně přičíst společným tématům, jako jsou potíže s poznáním odlišné kultury a často velmi odlišné od kultury původu, přijímání vzájemných rozdílů a souvisejících integračních problémů, osvojení nového jazyka a složité způsoby komunikace, které z toho vyplývají, pocit nejistoty vůči budoucnosti, v blízké budoucnosti potíže s pobytem v zemi příjezdu, pro mladé migranty druhé generace je problém vlastní identity, protože se zjevně liší od většiny, ale zároveň již nemají silnou vazbu s původní kulturou.

I když to není přesně můj případ, dokážu pochopit, jaký to je. V Čechách žiju 17 let, necelou polovinu života a občas se mi zdá, že nejsem ani ryba ani rak.

Vzhledem ke složitosti těch problematik se stává, že značné rozdíly v životních stylech brání vzájemnému porozumění.

Pocházím z italského Janova a moje město je doslova kosmopolitní. Na základě vlastní zkušenosti i toho, že žiji v zahraničí, jsem si všiml pár věcí. Představuji si například jak obtížné – nebo dokonce nemožné – je znát cizí jazyk v jeho hlubší struktuře: hluboká struktura jazyka se ve skutečnosti odvozuje od komplexu informací kulturního aspektu, které přirozeně rozpoznávají jedinci patřící do stejné komunity. Pro ostatní lidi není tak zřejmé.

Z tohoto důvodu hrozí, že se samotný koncept kulturní identity postaví do pozice protichůdné bariéry, která neviditelně kontrastuje s komunikací, blokuje jednotlivce – právě kvůli jeho identitě – v rigidních postojích nebo v málo flexibilních způsobech řešení a zvládání konfliktů. Rigidnost, která by mohla být obecně indikátorem nedostatku kognitivní flexibility nebo osobní neochoty měnit základní hodnoty, jejichž nositelem je každý z nás.

Demokratický sociální kontext a sdílení hodnot jsou základními prvky realizace interkulturní pragmatiky. Filozof Norberto Bobbio tvrdí, že „...tolerance je nezbytná jako opozice vůči fanatismu nebo slepé víře ve vlastní pravdu“ a navrhuje „bratrství, bratrství francouzské revoluce..., které spojuje všechny lidi ve společném osudu“⁵⁷.

Pokud jde o multikulturní dialog, souhlasím s Bobbiem, když říká, že „konverzace schopná překonat bariéry identity – ať už národní, náboženské nebo jiné – vyžaduje určitý druh počátečního odhodlání, řekneme rozpětí představivosti, kterou uděláme, když čteme román nebo vidíme film nebo sledujeme umělecké dílo, které mluví k nám o jiném místě, než kde jsme. Slovo konverzace tedy používám nejen v doslovném smyslu, ale také jako metaforu k označení zapojení, setkání se zkušenostmi a nápady druhých. [...] Rozhovor nemusí nutně vést ke souhlasu a v žádném případě ne ke souhlasu hodnot; stačí lidem pomoci si na sebe zvyknout“⁵⁸.

Pokud migrace znamená opuštění blízkých lidí, míst, kde člověk žil, rodinných věcí a zvyků, pak migrace nutně znamená zlom, nucené odloučení od někoho (rodiny, přátel) a od něčeho (domu, sousedství). Ale nejen to: migrace implicitně znamená více. Znamená to opustit veškeré brnění, které nás do té chvíle chránilo: rodinné prostředí, park, kde jsme hráli, skupinu přátel, se kterými

57 Bobbio N., *Il futuro della democrazia*. Str 81

58 Viz

jsme rostli, mnohá místa socializace; znamená vše nechat a jít jinam, někam daleko od obvyklých snímků, od známých pachů a zvuků, od všech těch vjemů, které se člověk naučil znát a které tvoří první stopy osobní historie, tedy lešení, díky kterému se naše ego postupně nabylo tvaru, dokončil se a stabilizoval se.

Výsledkem je, že člověk je na půl cesty mezi dvěma kulturami, tou původní a tou novou, která ho vítá. Je nevyhnutelné zažít na vlastní kůži mnoho rozporů, které z toho plynou; důsledky mohou být touha zcela odmítnout novou kulturu nebo naopak snaha plně se integrovat, a to se strachem z odmítnutí kvůli své rozmanitosti, nebo pokusení odmítnout svůj původ. Aristotelovsky nejfunkčnějším a nejadekvátnějším řešením bude možnost transplantovat své kořeny z původní reality do nové, aniž bychom se zřikali sebe samy, své vlastní identity, otevírat se novému vztahovému a kulturnímu prostředí.

Cesta však není nikterak jednoduchá. Nová a neobvyklá situace často vytváří nejistotu a zmatek a vyžaduje více či méně prodlouženou adaptační dobu v závislosti na osobnosti těch, kteří jí čelí, a na místech, kde se formuje. Cizí dítě, které přijede do cizí země, při kontaktu se společností, která ho hostí, tak často zažívá nepříjemný pocit nepohodlí tváří v tvář neznámému. Stane se často, že pociťuje pocit extrémní osamělosti, daleko od rodiny a přátel, vykořeněný ze svých tradic a promítnutý do jemu cizího světa. To dítě se cítí zbavené vlastní kulturní identity a zapletené do reality, kterou stěží pochopí, a která mu často nerozumí. Cizí dítě snadno zjistí, že zažívá lhostejnost nebo netoleranci a nepřátelství nového prostředí, jako je třeba škola nebo město vůbec.

Emigrace proto potřebuje potenciální prostor, který slouží jako místo přechodu a čas přechodu mezi starým a novým světem. Pokud k vytvoření takového prostoru nedojde, je určeno přerušení vztahu kontinuity mezi okolním prostředím a vlastním Já. Vzniklou zlomeninu lze přirovnat k dlouhodobé nepřítomnosti požadovaného předmětu dítětem, což snadno vede ke ztrátě symbolizačních dovedností a nutnosti uchýlit se k primitivnější obraně. Stejně tak cizí dítě se ztrátou osobních uklidňujících předmětů násilně podléhá poklesu vlastních tvůrčích schopností; jejich uzdravení bude záviset na možnosti rozvinutí stavu deprivace a osobní schopnosti jej překonat.

Ještě před příjezdem do ciziny mohou ve skutečnosti některé prvky alespoň částečně definovat charakter a výsledek migrace: důvody odjezdu, motivace k cestování, kultura původu.

Setkání s novou kulturou tedy nutně vyžaduje čas na přizpůsobení a reflexe. Rizikem je narazit na „kulturní šok“ a je několik faktorů, které je třeba vzít v úvahu s ohledem na dítě-cizince: roli interakcí s rodinným prostředím, charakter sociálních interakcí, vazby mezi afektivním, kognitivním a sociálním fungováním, dynamiku mezilidských a meziskupinových vztahů, mechanismy budování nové identity, role sociální integrace atd.

Dalším faktorem, který je třeba u dětí přistěhovalců i u dětí druhé generace zvážit, je potřeba identity, která se v průběhu let vyvíjí a je silně vyjádřena v konfliktu, který dospívající vede se svými rodiči ohledně jeho způsobu chování. Na jedné straně rodiče, kteří chtějí, aby jejich dítě poznalo svou vlastní kulturu původu a dodržovalo tradice svého lidu (což je pochopitelné, mám tříletou dceru a chtěl bych, aby poznala a milovala Itálii a možná někdy to trochu přeháním), na druhou stranu dítě, které chce být prostě "normální", jako všichni ostatní.

Chtěl bych mít řešení tohoto mezigeneračního konfliktu a různých sociálních a kulturních konfliktů, které jsem popisoval, když jsem popisoval různé multikulturní strategie přijaté různými evropskými a neevropskými státy. Jediné, co mě napadá, je hra, kterou hrají děti v Itálii. Dva týmy vezmou lano na obou koncích. Uprostřed lana visí hadr a na zemi jsou nakresleny dvě čáry metr od hadru ve směru ke dvěma týmům. Týmy začnou tahat lano a tým, který přenesení hadru přes jejich čáru, vyhrává. Asi by stálo za to vysvětlit mnoha odpůrcům každodenních konfliktů mezi národy, společnostmi, náboženstvími, rasami, kulturami, sociálními a ekonomickými třídami i mezi jednotlivci, že pouze tehdy, když hadr hry s lanem zůstane mezi čárami dvou týmů, tak všichni budou mít prospěch: jen tak může skutečně vládnout mír.

Četl jsem článek Národního monitorovacího centra pro dětství⁵⁹, který díky metafoře dobře vysvětluje, co tím myslím.

Článek hovoří o tom, jak se kooperativní jednání stává nezbytným předpokladem, jak pro zlepšení

59 Podrobnější informace dostupné na: <https://grupprocrc.net/documento/il-piano-nazionale-d-azione-per-l/>

osobní pohody, tak pro budování rozšířené společenské zdvořilosti. Pro blaho společnosti je nutné investovat do „výchovy k pospolitosti“: je to výchovná perspektiva založená na reciprocitě a dialektice, na spolupráci a vzájemném porozumění. Příkladem této perspektivy je rabínská pohádka, která vypráví o dobrém člověku, který po smrti dorazil na onen svět. Nejprve ho anděl zavedl do jídelny: kolem stolu sedělo několik lidí, tak hubených, že se jim dala spočítat žebra: málem umírali hladu přesto, že stůl byl plný lahodným jídlem. Každý z nich měl lžici dlouhou tři metry, s níž nebylo možné přinést si jídlo k ústům, ale jedině mohl nakrmit souseda, který seděl před ním. Než dělali to tak, raději trpěli hladem. Pak byl dobrý muž odveden do jiné místnosti: byl tam stejný stůl plněný stejným jídlem, kolem sedělo mnoho lidí se stejně dlouhými lžicemi, ale tentokrát lidé byli tlustí a dobře živení, šťastní a veselí. Dobrý muž viděl, že každý nakrmil souseda naproti. "Tohle - řekl mu anděl - je nebe, zatímco tam, kde jsi byl předtím, no...to bylo peklo."

Zakončím práci osobní reflexí. Jsem klaun a miluji cestování. Moje klauniáda se skládá ze žonglování, zvířat s balónky a hodně „*commedia dell arte*“. Při svých cestách mimo Evropu (Maroko, Libanon, Arménie, Írán, Laos, Thajsko, Nový Zéland a další) jsem se vždy pečlivě vyhýbal vyhlášeným turistickým lokalitám, hotelům a všem stereotypům dokonalého západního turistu. Cestoval jsem vybavený pouze batohem, zvědavostí a schopností se všemu přizpůsobit. Mnoho rodin mě přivítalo u sebe doma (v případě kočovných pastýřů ve stanech), pohostili mě, přijali mě takového, jaký jsem - a já přijal je - a chovali se ke mně jako ke členu rodiny. Často jsem jejich štědrost oplácel svou klauniádou: byl jsem klaun například na trzích v Bangkoku, v *kasbě* ve vesnici poblíž Bejrútu, v íránské stepi, kde žila komunita kurdských kočovných pastýřů a jinde. Často se stávalo, že ti lidé mluvili málo nebo vůbec anglicky, nebo možná jen trochu rusky nebo francouzsky (což já nemluvím), ale přesto jsem si s těmito lidmi vytvořil vztah přátelství a laskavosti. Měli jsme dvě ingredience, které není třeba překládat do žádného jazyka: ochotu a respekt.

Končím větou, kterou řekl slavný prezident České republiky na počátku 20. století:

„Vlastenectví znamená milovat svou zemi. Nikdy, v žádném případě to neznamená nenávidět někoho jiného.“

T. G. Masaryk

seznam literatury a použitých zdrojů

monografie:

Bauman, P. *Kritické a tvořivé myšlení: není to málo?* České Budějovice: jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2013. ISBN 978-80-7394-432-2

Bauman Z., *Modernita liquida*. Roma: Laterza, 2002. ISBN 88-06-18386-9

Beck U., *Che cos é la globalizzazione: rischi e prospettive della societa planetaria*. Roma: Carocci, 2009. ISBN 88-86926-20-0

Bobbio N., *Il futuro della democrazia*. Torino: Einaudi, 1984. ISBN 978-889556381-7

Cavalli-Sforza L. L., *Geni, Popoli e lingue*. Milano: Adelphi, 2014. ISBN 978-88-459-0689-3

Hamadi S., *I colori dell islam*. Parma: Guanda s.p.a., 2017. ISBN 88-7746-985-4

Hasanaj S., *Immigrazione e diversità*. Milano: Franco Angeli, 2019. ISBN 978-88-917-8872-6

Harris M., *Cannibali e re, le origini delle culture*. Torino: Feltrinelli editore, 1979.

Malcolm X, *Con ogni mezzo necessario*. Milano: ShaKe edizioni, 2007. ISBN 978-88-88865-42-3

Hobsbawm E. J., *Il secolo breve*. Milano: Bur Rizzoli, 2014. ISBN 978-88-17-07959-4

Chomsky N., *No logo*. Milano: Dalai, 2012. ISBN 978-886620-346-9

Marx K., *Il manifesto del partito comunista*. Roma: Editori riuniti, 1971.

National Geographic, *svět na pochodu*. Praha: Vltava Labe Media, 2019

Šišková T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portal, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2

elektronické zdroje

- *Atlante storico*, ed. Garzanti. Dostupné na: <https://www.scribd.com/document/392668406/AA-VV-Atlante-Storico-Garzanti-Milano-2011>
- *Botturi F., Riconoscimento e cultura. Per un modello delle soggettività interculturali*. Dostupné na: <https://www.ilsussidiario.net/autori/francesco-botturi/>
- Limes. Dostupné na: <http://www.limesonline.com/>
- *Amartya Kumae Sen, Identità e violenza*. Dostupné na: <https://www.uaar.it/libri/identita-violenza/>
- *Internazionale*. Dostupné na: <https://www.internazionale.it/>
- Dostupné na: <http://www.ansa.it/>
- Dostupné na: <https://antifa.cz/>

- Dostupné na: <https://infogram.com/attentati-terroristici-di-estrema-destra-in-europa-e-nord-america-2002-2017-antonio-massariolo-1h1749qmggq2zj>
- Dostupné na: <https://www.ilpost.it/2011/07/25/breivik-estrema-destra-europa/>
- Dostupné na: https://www.indy100.com/article/a-brief-list-of-countries-which-eat-dog-meat-the-most--bkSW_v654Z
- Dostupné na: <https://www.open.online/2018/12/30/il-falso-video-dei-migranti-in-rivolta/>
- Dostupné na: <https://twitter.com/hashtag/islamvcrnehceme> , <http://ziny.info/b/blood-and-honour-division-bohemia/> , <https://www.casapounditalia.org/>
- Dostupné na: <https://www.unhcr.it/>
- Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_it.pdf -
- Dostupné na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1936-EUMC-highlights-IT.pdf
- *Appadurai A., Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy.* Dostupné na: [http://www.arjunappadurai.org/articles/Appadurai Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy.pdf](http://www.arjunappadurai.org/articles/Appadurai%20Disjuncture%20and%20Difference%20in%20the%20Global%20Cultural%20Economy.pdf)
- *Allievi S.* Dostupné na: <https://stefanoallievi.it/>
- *Puzo C., Uk citizenship in the early 21st century: earning and losing the right to stay.* Dostupné na: <https://journals.openedition.org/rfcb/750>
- *Jones S. H., new labour and the re-making of british islam.* Dostupné na: <https://www.mdpi.com/2077-1444/4/4/550>
- *Tomlinson S., Race, ethnicity and education under new labour.* Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/249005185_Race_ethnicity_and_education_under_New_Labour
- *Modood T., Multiculturalism and integration: struggling with confusion.* Dostupné na: <https://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/mars/source/resources/references/others/38%20-%20Multiculturalisme%20and%20Integration%20-%20Modood%202011.pdf>
- *Modood T. , Journal of moral education.* Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17447143.2014.934254>
- *Galli C., Multiculturalismo. Ideologie e sfide (2006).* Dostupné na: <https://www.docsity.com/it/multiculturalismo-ideologie-e-sfide-appunti-di-storia-del-pensiero-politico/210529/>
- *Cantle, T., Learning to Live in Diversity.* Dostupné na: <https://scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=87116>
- *Leman M. , Canadian multiculturalism,.* Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/237750185_CANADIAN_MULTICULTURALISM
- *Lékaři bez hranic.* Dostupné na: <https://www.msf.org/>

- *Titěrová K., Začlenění cizinců do českých škol.* Dostupné na: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/11085/ZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCU-DO-CESKYCH-SKOL.html>
- Italské noviny Il fatto quotidiano, dostupné na: <https://www.ilfattoquotidiano.it/>
- Rozhovor s Barberem A. (historik), dostupný na: <https://www.youtube.com/watch?v=prI4X5VwXgU>
- Sčítání lidu c Č.R., dostupné na: <https://www.kurzy.cz/zpravy/629051-podle-vysledku-scitani-lidu-zilo-k-27-breznu-2021-v-cesku-10-524-167-obyvatel-jejich-prumerny-vek/>

Příloha

rozhovor s učitelkou

Co se týče multikulturalismu v České republice v praxi, zde uvádím rozhovor s pedagožkou Petrou Steigerovou, který proběhl v mateřské školce Montessori „život hrou“ v Liberci. Jedná se o bilingvní mateřskou školu, kterou navštěvují jak české děti, tak děti cizinců a díky přítomnosti anglicky mluvícího lektora mají děti možnost naslouchat angličtině v běžných situacích (převlékání, hygiena, úklid, hra, chystání jídla atd.), ale také ve výukových aktivitách jako jsou písničky, říkanky a pohybové hry. Po celou dobu přítomnosti anglické mluvící pedagožky je i česky mluvící pedagožka, která nadále všestranně rozvíjí český jazyk a komunikaci.

Metoda Montessori se vyznačuje tím, že poskytuje dětem připravené a stimulující prostředí, které má příjemný vzhled, je jednoduché a skutečné a každý prvek v něm existuje z nějakého důvodu, aby pomohl při vývoji dítěte. Třída Montessori integruje děti smíšeného věku, ty jsou seskupeny do tříletého období, čímž se přirozeně podporuje socializace, respekt a solidarita.

Připravené prostředí nabízí dítěti příležitosti k tomu, aby se angažovalo v zajímavé a svobodně zvolené práci, která přináší dlouhá soustředění, jež by neměla být přerušena. Svoboda se rozvíjí v jasných mezích, což dětem umožňuje být v souladu s ostatními v malé třídě.

Dospělý v dětském kolektivu působí jako pozorovatel a průvodce a podněcuje děti k rozvoji důvěry a disciplíny, což umožňuje dětem jednat a myslet samostatně. Montessori vzdělávání zahrnuje všechna období vzdělávání, od narození do 18 let, a poskytuje integrované učební osnovy.

SPERANZA „Jak dlouho pracujete ve školce Montessori a jaké máte zkušenosti s dětmi cizinců?“

STEIGEROVÁ „Pracovala jsem dva roky v Německu a Anglii jako chůva au pair, při práci s cizími dětmi jsem si hned uvědomila, že děti různých národností mají různé způsoby myšlení a jednání a to mě velmi zaujalo. Když jsem se vrátila do Liberce a viděla jsem pracovní inzerát v bilingvní školce s dětmi cizinci, rozhodla jsem se pokračovat a prohloubit zkušenosti, které jsem získala v Německu a Anglii. Na této škole pracuji dva roky“

SPERANZA „Kolik dětí je tady a kolik z nich jsou cizinci?“

STEIGEROVÁ „V současnosti je tu čtrnáct dětí, z toho šest cizinců“

SPERANZA „Můžete mi říct něco o těchto cizích dětech? Mají všichni cizí rodiče nebo jsou tam i smíšené páry?“

STEIGEROVÁ „Je tu Elis z Brazílie, Michelle z Francie, Nikita a Karin z Ukrajiny. Oba rodiče těchto dětí jsou cizinci. Pak je tu Radek, jehož táta je Čech a matka Keňanka. Nedávno byla také

Yoko z Japonska, ale ona už je větší a chodí do školy“

SPERANZA „Je to velmi heterogenní skupina! Nyní pojdme mluvit o důležitém tématu. Jak probíhá integrační proces dětí cizinců? Snažíte se, aby byly se vším všude adaptované na české prostředí nebo se spíše snažíte, aby se děti zachovaly svou výjimečnost a odlišnost?“

STEIGEROVÁ „Musím říci, že děti tohoto věku se velmi snadno adaptují a integrace je téměř spontánní proces. Nenutíme však do žádných změn a pro každé dítě máme individuální přístup dle jeho potřeb a jeho specifického způsobu jednání. Jednáme podle principu vzájemného respektu a to se snažíme naučit i děti. Snažíme se vyjít vstříc všem, i těm, které jsou vzdálené našemu způsobu života.

Rodiče Elisy jsou například svědkové Jehovovi, a proto nechtějí, aby jejich dcera slavila Vánoce, Velikonoce nebo také narozeniny jiných dětí. Je to něco, co jde proti českým tradicím, ale my to respektujeme. Když víme, že se blíží svátky, upozorníme jej rodiče a většinou ten den Elis zůstane doma. Stává se však, že bez předchozího upozornění chce dítě oslavit narozeniny nebo svátek ve školce. V tomto případě je Elis ve školce, tak najdeme pro ni nějakou aktivitu, kterou může dělat sama, zatímco ostatní děti slaví“

SPERANZA „Necítí se Elis vyloučená? Věnujete jí zvláštní pozornost?“

STEIGEROVÁ „Ano, zpočátku to byla trochu smutná, ale podařilo se nám překonat obtíže. Nevěnovali jsme jí zvláštní pozornost právě proto, že jsme nechtěli vzkázat ani jí, ani ostatním dětem, že to, že Elis s námi neslaví, je něco mimořádného. Problém jsme úspěšně vyřešili tím, že děti pochopily, že v určitých věcech se od sebe všichni lišíme a že na této rozmanitosti není nic divného“

SPERANZA „Myslím si, že jazyk je velká překážka pro integrace dětí. Jak to zvládáte? Jak to chodí u Vás?“

STEIGEROVÁ „Obecně znalost českého jazyka je důležitý zdroj integrace. Děti tak malé, jako u nás, mají relativně málo problému se učit český, hlavně, když aspoň jeden rodič je Čech, ale i tak je třeba si tomu hodně věnovat.

S dětmi mluvíme česky i anglicky a je to proto, aby si zvykly mluvit česky, zvláště v případě dětí, které česky vůbec nemluví, jako je Elis“

SPERANZA „To mě zajímá! Podporujete také jejich rodní jazyk nebo se snažíte, aby uměly dobře jenom český?“

STEIGEROVÁ „Motivujeme je, aby také mluvily jejich jazykem. Pro děti je snazší naučit se český ekvivalent slova, které znají, než je nutit učit se úplně nové slovo. Je to užitečné i pro nás učitele. Jestli máme základní slovní zásobí všech hlavních cizích jazyků, dokážeme při každém příchodu nového dítěte cizince zajistit, aby se cítilo vítáno, v pohodě.

SPERANZA „Jak probírá učení češtiny?“

STEIGEROVÁ „Mohu si vzít příklad barvami nebo fotkami zvířat. Vezmu červenou kostku a řeknu „tato kostka je červená“. Elis nebo Michelle říkají „vermelho“ nebo „rouge“ (červená v portugalštině a francouzštině), já to opakuji v jejich jazyce a zvu je, aby to řekly v češtině. Tímto způsobem jsme se všichni tři naučili nové slovo. To samé dělám s fotkami zvířat nebo s jídlem. Funguje to“

SPERANZA „Jak přizpůsobujete Montessori metodu různorodosti dětí cizinců? Ve smyslu jejich odlišným přístupům a zvykům?“

STEIGEROVÁ „Jak jsem řekla, jde o individuální přístup. Obvykle první dva tři týdny přímo jednáme, spíše dítě pozorujeme a snažíme se pochopit něco z jeho osobnosti. Dáváme mu čas, aby se aklimatizovalo a seznámilo se s námi, s aktivitami a hrami, které tu jsou. V podstatě necháme dítě, aby si zvolilo způsob učení. Když vidíme, že si dítě oblíbí nějakou hru, pak s tím pracujeme individuálně, mimo skupinové aktivity. Díky tomu vytváříme důležitý komunikační most. V Montessori metodě nejsou hry a činnosti samoučelné, ale mají didaktický účel a spadají do sféry praktického života, což nám velmi pomáhá.

SPERANZA „Jaké jsou vztahy mezi českými dětmi a dětmi cizinců? Jsou nebo byli spory? A pokud ano, jak jste se s nimi vypořádali?

STEIGEROVÁ „Necháváme děti budovat vztahy mezi sebou, vychováváme je k toleranci v tom smyslu, že zveme děti, aby mluvily o sobě, o své rodině a o svých zvycích a snažíme učit je, že rozmanitost je něco, co je třeba oceňovat a respektovat. Musím říci, že děti tohoto věku moc neřeší otázky rasy, jazyka a národnosti“

SPERANZA „to ne, no! To je specialita nás dospělých!“

STEIGEROVÁ (smích) „To teda jo! Takže ne, spory většinou nejsou. Jednou se stalo, že české dítě řeklo, že nechce sedět vedle Rádka, protože je černý. Řekli jsme mu, že je to v pořádku, respektujeme jeho volbu, Rádek zůstane, kde je, a on může sedět na druhé straně stolu. Tam to dítě nebylo zvyklé sedět a se mu nelíbilo. O něco později řeklo, že nevdává, že Rádek je černý, a může sedět vedle něj. Když se děje něco v tom duchu, rozhodně preferujeme formu vysvětlení, než napomenutí“

SPERANZA „Pracuje se i rodinami dětí? Mají rodiče šanci se zapojit do aktivit nebo se seznámit s ostatními rodiči?“

STEIGEROVÁ „Je pravda, že to, co se děje doma, se odráží ve školce. Proto je komunikace s rodiči přímá a neustálá. Mluvíme spolu, plníme jejich očekávání a oni naslouchají našim požadavkům. V rámci možností si s nimi vytváříme rovnocenný vztah a v případě problémů je společně řešíme. Rodiče mají možnost se zapojit do aktivit, ale většinou se tak nestane. V naší základní škole jsou rodiče zváni, aby přišli do třídy a popovídali si s dětmi o jejich zemi a jejich kultuře. Domnívám se však, že děti ve školce jsou na to příliš malé a žádný výrazný účinek by to nebyl. Každé září je však třídní zkouška a rodiče se mohou navzájem poznat a popovídat si o jejich představách nebo o čemkoliv jím to napadne“

SPERANZA „Děkuji za váš čas, byl to přínosný rozhovor a držím pálce, že se Vám všechno daří“

STEIGEROVÁ „Děkuji“